

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО (ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА)

Матеріали для проведення семінарських і практичних занять

Електронний ресурс

Харків – 2024

Рецензенти:

Ю. Шинкарьов – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри правового регулювання економіки ХНЕУ ім. С. Кузнеця;

Г. Зубенко – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного та муніципального права юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, заступник декана юридичного факультету з наукової роботи.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 9 від 18 червня 2024 року)*

Кримінальне право (Загальна частина) : матеріали для проведення
К 85 семінарських і практичних занять. [Електронний ресурс] / укладачі : проф.
О. О. Житний, А. А. Васильєв, Г. С. Рибалко, О. О. Бондаренко, С. С. Терещук. –
Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. – (PDF 80 с.)

Матеріали для проведення семінарських і практичних занять із Загальної частини Кримінального права України містять тематичний план курсу, список основної і додаткової літератури, що рекомендується для вивчення курсу та окремих навчальних тем, плани та завдання для проведення семінарських і практичних занять, контрольні питання до іспиту та зразок екзаменаційного білету, тематику рефератів.

Призначені для студентів денної та заочної форми навчання юридичного факультету.

УДК 343.2/.7 (075)(477)

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2024

© Житний О. О., Васильєв А. А., Рибалко Г. С.,
Бондаренко О. О., Терещук С. С., уклад., 2024

ЗМІСТ

I. ЗАГАЛЬНІ НАСТАНОВИ.....	4
1. Вступ	
2. Структура курсу	
3. Види навчальних занять. Загальні вказівки з підготовки до навчальних занять	
4. Самостійна робота студентів, курсова робота, письмові завдання	
5. Система оцінки знань	
6. Інформаційне забезпечення курсу	
II. МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО АУДИТОРНИХ ЗАНЯТЬ.....	11
III. ПЕРЕЛІК КОНТРОЛЬНИХ ЗАПИТАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ ІЗ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ.....	65

І. ЗАГАЛЬНІ НАСТАНОВИ

1. Вступ

Кримінальне право України є однією з профільюючих навчальних дисциплін, що викладаються для всіх здобувачів вищої юридичної освіти. Знання цього предмету є важливою умовою набуття майбутніми правознавцями професійних знань та навичок, забезпечить в майбутньому грамотну, успішну практичну діяльність у правоохоронних органах, суді, адвокатурі тощо.

Метою вивчення Загальної частини кримінального права є систематизоване засвоєння студентами теоретичних знань про головні принципи, категорії, положення та інститути кримінального права, навчання їх правильному орієнтуванню в Загальній частині чинного кримінального законодавства, набуття вміння застосовувати норми кримінального права. Вивчення цієї дисципліни повинне сприяти формуванню у студентів поглядів на закон про кримінальну відповідальність як важливий засіб охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань. Окрім того, отримані при вивченні Загальної частини кримінального права знання необхідні для опанування Особливої частини кримінального права, а також ряду суміжних навчальних дисциплін (кримінології, кримінально-виконавчого права, криміналістики, кримінального процесуального права, міжнародного кримінального права).

Кримінальне право входить до переліку фахових дисциплін, з яких складається державний (випускний) іспит (**атестація**). Тому якість його вивчення неодмінно впливає на підсумкову оцінку рівня науково-теоретичної і практичної підготовки випускника, на вирішення питання про здобуття ним певного освітнього рівня, присвоєння йому відповідної кваліфікації та видачу документа про вищу освіту.

2. Структура курсу

Курс Загальної частини кримінального права України умовно розділений на чотири розділи: перший та другий послідовно вивчаються у першому семестрі, третій і четвертий – у другому семестрі. Розділи й теми вивчаються в такій послідовності:

№ п/п	Розділи і теми
	Розділ І
1.1	Поняття і система кримінального права
1.2	Закон про кримінальну відповідальність
1.3	Чинність закону про кримінальну відповідальність у просторі та часі
1.4	Кримінальне правопорушення та його види
1.5	Кримінальна відповідальність та її підстави
	Розділ 2
2.1	Склад кримінального правопорушення
2.2	Об'єкт та предмет кримінального правопорушення

2.3	Об'єктивна сторона кримінального правопорушення
2.4	Суб'єкт кримінального правопорушення
2.5	Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення
Розділ 3	
3.1	Стадії вчинення кримінального правопорушення
3.2	Співучасть у кримінальному правопорушенні
3.3	Повторність, сукупність та рецидив кримінальних правопорушень
3.4	Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння
3.5	Звільнення від кримінальної відповідальності
Розділ 4	
4.1	Покарання та його види
4.2	Призначення покарання
4.3	Звільнення від покарання та його відбування
4.4	Судимість, її погашення та зняття
4.5	Особливості кримінально-правової відповідальності неповнолітніх
4.6	Інші заходи кримінально-правового характеру. Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство

3. Види навчальних занять. Загальні вказівки до їх підготовки

Лекція – основний вид навчальних занять, призначених для викладення теоретичного матеріалу. Лекції є елементом курсу лекцій, що охоплює основний теоретичний матеріал навчальної дисципліни «Кримінальне право. Загальна частина». Відвідування лекцій є обов'язковою складовою вивчення курсу.

Слід звернути увагу:

1) робота на лекції передбачає наявність у студента окремого зошиту для систематизованого її конспектування. Окрім конспекту, на лекції студент обов'язково повинен мати текст Кримінального кодексу України (з актуальними на час проведення заняття змінами й доповненнями до нього, бажано з сайту Верховної Ради України – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>). Викладач періодично перевіряє наявність конспектів лекцій і оцінює їх ведення;

2) до початку лекції за темою рекомендується, з урахуванням структури курсу (див п. 2 Загальних положень), відшукати у Кримінальному кодексі України нормативні положення, що безпосередньо стосуються теми (наприклад, перед відвідуванням лекції за темою «Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення» слід ознайомитися з положеннями ст.ст. 23–25 КК України).

Практичне заняття – вид навчального заняття, на якому студенти під керівництвом викладача закріплюють теоретичні положення навчальної дисципліни і набувають вмінь та навичок їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання визначених викладачем завдань (казусів).

Практичні заняття з кримінального права є активною формою опанування навчального матеріалу, яка дає можливість набути навичок практичного застосування положень кримінального законодавства до конкретних життєвих ситуацій, закріпити теоретичні знання з предмету. Під час цих занять студентами під контролем викладача обговорюються заздалегідь підготовлені рішення завдань, здійснюється розв'язання контрольних завдань, їх перевірка та

оцінювання.

Як правило, на одне практичне заняття виноситься три завдання за однією навчальною темою.

Слід звернути увагу:

1) рішення кожного завдання повинно бути виконане у письмовій формі. Вирішувати письмові завдання рекомендується у окремому зошиті. У рішенні обов'язково має бути умовно виділено установчо-описову (виклад вихідних даних та задач, котрі мають бути вирішені), мотивувальну (мотивування рішення, його детальна аргументація з обов'язковим посиланням на відповідні норми чинного кримінального законодавства) та резолютивну (остаточне формулювання висновків) частини;

2) при розв'язанні письмового завдання слід звертатися до положень, що містяться в

- рішеннях Конституційного Суду України,
- рішеннях Європейського суду з прав людини,
- постановах Пленуму Верховного Суду України,
- правових висновках Верховного Суду України у кримінальних провадженнях (справах),
- постановах Касаційного кримінального суду,
- рішеннях Великої Палати Верховного Суду щодо застосування правових норм у кримінальних провадженнях,
- міжнародних угодах,
- законах України,
- підзаконних нормативно-правових актах.

При цьому обов'язковим є посилання на них в тексті рішення (дата ухвалення, назва, пункт, стаття, частина тощо);

3) для обґрунтування рішення й посилення аргументації допускаються посилання на авторитетні науково-теоретичні джерела. При використанні положень, що містяться в літературі (науково-практичних коментарях до КК, монографіях, наукових публікаціях) слід послатися на це джерело з використанням загальноприйнятих стандартів (автор, назва, рік і місце видання, сторінка).

Обґрунтування рішення лише посиланням на коментар до Кримінального кодексу або на підручник за наявності відповідних норм права та (або) судової практики оцінюватиметься як неповне. Слід пам'ятати, що доктринальне тлумачення закону не має обов'язкової сили;

4) ***абсолютно неприпустимим варіантом рішення*** практичного завдання (казусу) є коротка, лаконічна відповідь, позбавлена аргументації (наприклад: «діяння не є кримінальним правопорушенням», «слід застосувати таку-то статтю КК» тощо). Такі рішення, навіть якщо вони взагалі й вірні, визнаватимуться незадовільними;

5) обставини, викладені у фабулах завдань, слід вважати такими, що доведені в установленому законом порядку. Довільна зміна умови студентом не допускається. У тому разі, коли інформація, що міститься в умові завдання, дозволяє знайти кілька варіантів кримінально-правової оцінки вчиненого (що не виключено), студент повинен проаналізувати їх, обов'язково зазначаючи, з яких

конкретних обставин впливатиме те чи інше рішення.

Фабули завдань взято з матеріалів слідчої або судової практики, деякі з них мають умовний характер. З етичних міркувань прізвища осіб, що фігурували у кримінальних провадженнях і вироках, покладених в основу фабул, не наводяться.

Починаючи відповідь по вирішеному завданню студент повинен самостійно викласти його умову (фабулу казусу). Вміння викласти фабулу казусу свідчить про засвоєння його суті та самостійність роботи над завданням.

Викладач оцінює повноту й обґрунтованість рішень, складених студентами, їх активність у дискусії, рівень знань та уміння формулювати й відстоювати свою позицію тощо. Отримані оцінки враховуються при виставленні підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни.

Семінарське заняття – вид навчального заняття, на якому викладач організує дискусію з попередньо визначених проблем (як правило, в межах плану заняття). На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами виступи, активність в дискусії, вміння формулювати та відстоювати свою позицію та ін.

Рекомендується певний порядок підготовки до семінарського заняття: ознайомитися з питаннями, які заплановано розглянути на даному занятті; звернутися до конспекту лекцій, вказівок лектора щодо особливостей вивчення теми; опрацювати основні положення кримінального законодавства, які стосуються теми, рекомендовану для вивчення літературу, законспектувати окремі положення, що стосуються питань теми; засвоїти поняття, які є основними (опорними) для цієї теми; продумати кожне питання, яке виноситься на обговорення, план відповіді.

Колоквіум – вид навчальної роботи, що передбачає з'ясування рівня засвоєння студентами знань, оволодіння вміннями й навичками з окремої теми чи розділу. На колоквіумі науково-педагогічний працівник опитує групу студентів (орієнтуючись на ключові слова теми) і в процесі співбесіди з'ясовує рівень засвоєння матеріалу.

Для визначення ступеня засвоєння знань студентами та проміжної їх оцінки використовується проведення **контрольних робіт** за окремими темами або розділами курсу. Тематика контрольної роботи заздалегідь повідомляється студентам і стосується засвоєного раніше матеріалу. Формат проведення контрольної роботи в умовах дистанційного режиму навчання – тестування.

Консультація – форма навчального заняття, при якій студент отримує від науково-педагогічного працівника відповіді на конкретні питання або пояснення окремих теоретичних положень чи їх практичного використання. Окрім того, під час консультацій студенти відпрацьовують аудиторні заняття, на яких вони були відсутні.

4. Самостійна робота студентів, письмові завдання

4.1. Самостійна робота студента є основним засобом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Самостійна робота студента включає: опрацювання навчального матеріалу, виконання індивідуальних завдань, науково-дослідну роботу.

Самостійна робота забезпечується системою навчально-методичних засобів,

передбачених для вивчення конкретної навчальної дисципліни (підручник, навчальні та методичні посібники, конспект лекцій, робочі зошити, рекомендована відповідна наукова та фахова монографічна і періодична література).

Навчальний матеріал дисципліни, передбачений для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль разом з навчальним матеріалом, що вивчався при проведенні аудиторних навчальних занять.

Курсова робота з навчальної дисципліни – це індивідуальне завдання, яке передбачає закріплення, поглиблення і узагальнення знань, одержаних студентами за час навчання та їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання. Курсові роботи сприяють розширенню і поглибленню теоретичних знань, розвитку навичок їх практичного використання, самостійного розв’язання конкретних завдань. Курсові роботи виконуються згідно з навчальним планом.

Теми курсових робіт із Загальної частини кримінального права затверджуються кафедрою кримінально-правових дисциплін. Мета, завдання та порядок виконання курсових робіт, зміст та обсяг їх окремих частин, характер вихідних даних, а також інші вимоги наводяться у **методичних вказівках**, які розробляються кафедрою й наводяться окремо.

Студент, який без поважної причини не подав курсову роботу у зазначений термін або не захистив її, вважається таким, що має академічну заборгованість.

Реферати, аналітичні огляди – це індивідуальні завдання, які сприяють поглибленню і розширенню теоретичних знань студентів з окремих тем дисципліни, розвивають навички самостійної роботи з навчальною та науковою літературою, кримінальним законодавством, судовою практикою. Вони визначаються викладачем індивідуально.

5. Система оцінки знань

5.1. Облік успішності студента

Упродовж навчального року успішність студента визначається шляхом оцінювання засвоєння ним матеріалу окремо за кожен розділ. Наприкінці семестру й навчального року викладачем проводиться підсумкове оцінювання академічної успішності студента. Оцінка виставляється як сума балів, отриманих студентом за різними видами навчальної діяльності (участь у семінарах, колоквіумах, виконання практичних завдань, підготовка рефератів, аналітичних оглядів та інших письмових робіт, поточних контрольних робіт), а також за результатами підсумкового контролю (іспиту, який складається під час літньої екзаменаційної сесії).

Сумарна оцінка за вивчення дисципліни виставляється за такою системою:

Бали	Оцінка за національною шкалою
1-49	Незадовільно / не зараховано
50-69	Задовільно / зараховано
70-89	Добре / зараховано
90-100	Відмінно / зараховано

5.2. Оцінювання навчальної роботи студента

1. Підсумкове оцінювання академічної успішності студента здійснюється за сумою балів, одержаних ним за роботу під час аудиторних занять (семінар, колоквіум, практичне заняття), підготовку реферату чи інших визначених викладачем письмових робіт, написання контрольних робіт.

2. У I семестрі аудиторна робота (виступ на семінарі, відповідь на колоквіумі, рішення завдання на практичному занятті, виконання контрольної роботи за окремою темою тощо) оцінюється наступним чином:

«Відмінно» – студент міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст теми і навчальних питань, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

«Добре» – студент добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного;

«Задовільно» – студент в основному опанував теоретичні знання навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;

«Незадовільно» – студент не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані. Заняття, на якому було виявлено незадовільні знання, має бути відпрацьоване студентом під час індивідуальних консультацій.

Оскільки кількість аудиторних (семінарських) занять з дисципліни в першому і другому семестрі співвідносяться як 1/1,5, під час підведення проміжних підсумків у першому семестрі кожна одержана оцінка «відмінно» оцінюється в 6 балів, «добре» – у 5 балів, «задовільно» – у 4 бали, але під час підведення остаточних підсумків за вивчення дисципліни (по закінченню другого семестру) оцінка «відмінно» оцінюється в 4 бали, «добре» – у 3 бали, «задовільно» – у 2 бали. Протягом семестру заплановано проведення двох контрольних робіт. Максимальний бал, який можна отримати за результатами контрольної роботи – 5 балів.

Доповнення виступів інших студентів на занятті додатково оцінюється (з урахуванням його якості, доречності, повноти) в 1 бал.

Складання іспиту оцінюється до 40 балів.

3. Студент, який пропустив більш ніж 25% аудиторних занять (в т.ч. семінарів, колоквіумів, виконання практичних завдань, контрольних робіт), повинен відпрацювати пропущений навчальний матеріал під час індивідуальних консультацій (максимальна оцінка за відпрацьоване заняття – 3 бали).

4. Студент, який впродовж семестру був присутній на всіх (100%) аудиторних заняттях з навчальної дисципліни (включаючи ведення повного конспекту лекцій), може одержати додатково до 6 балів.

7. Засоби комунікації з урахуванням змішаної та дистанційної форм навчання у 2022/2023 н.р.

1. Для проведення аудиторних занять може бути використано веб-сервіси Google Classroom, Zoom.

II. МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО АУДИТОРНИХ ЗАНЯТЬ.

Розділ 1

Тема 1.1: Поняття і система кримінального права.

Питання до семінару:

1. Поняття та ознаки кримінального права (як галузі права, галузі законодавства, науки).
2. Предмет і метод кримінального права (як галузі права, галузі законодавства, науки).
3. Система кримінального права України (як галузі права, галузі законодавства, науки. Загальна й Особлива частини кримінального права як галузі права).
4. Функції кримінального права України як галузі права.
5. Принципи кримінального права України як галузі права.
6. Кримінальне право та суміжні галузі права (співвідношення і взаємозв'язок).

Ключові слова: Поняття кримінального права. Кримінальне право як галузь права. Джерела кримінального права. Предмет кримінального права. Метод кримінального права. Функції кримінального права. Наука кримінального права. Методи науки кримінального права. Зв'язок кримінального права з іншими галузями права. Принципи кримінального права. Система кримінального права. Загальна й Особлива частини кримінального права. Співвідношення Загальної й Особливої частин кримінального права.

Тема 1.2: Закон про кримінальну відповідальність (кримінальний закон)

Питання до семінару:

1. Поняття закону про кримінальну відповідальність, його ознаки та значення.
2. Структура чинного закону про кримінальну відповідальність (Кримінального кодексу України).
3. Структура статей Загальної й Особливої частини КК.
4. Види диспозицій та санкцій, що використовуються в КК.
5. Кримінально-правові норми, їх види та структура.
6. Тлумачення кримінального закону: поняття, види та значення.
7. Значення судової практики в тлумаченні кримінального законодавства.

Ключові слова: Закон про кримінальну відповідальність. Ознаки закону про кримінальну відповідальність. Кримінальний кодекс. Завдання Кримінального кодексу. Структура закону про кримінальну відповідальність. Диспозиція. Види диспозицій. Санкція. Тлумачення закону про кримінальну відповідальність. Постанови Пленуму Верховного Суду України. Постанови Верховного Суду України. Судовий прецедент.

Тема 1.3: Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі та просторі

Питання до семінару:

1. Чинність закону про кримінальну відповідальність в часі.
2. Зворотна дія закону про кримінальну відповідальність в часі.
3. Чинність кримінального закону в просторі: принципи його чинності.
4. Видача та передача особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.
5. Проблема визнання в Україні кримінально-правових наслідків вироків іноземних судів та міжнародних судових установ.

Ключові слова: Принципи чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі. Територія України. Територіальний принцип. Дипломатичний імунітет. Принцип громадянства. Універсальний принцип. Реальний принцип. Чинність закону про кримінальну відповідальність в часі. Зворотна дія закону у часі. Чинність закону щодо кримінальних правопорушень, вчинених громадянами країни або особами без громадянства за межами України. Видача особи, яка обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, та особи, яка, засуджена за вчинення кримінального правопорушення.

Завдання до практичних занять:

1. Громадянин Молдови Д. та громадянин України В., які були учасниками організованої злочинної групи, що діяла на території Молдови, вчинили у м. Кишиневу (Республіка Молдова) розбійний напад, після чого незаконно перетнули кордон України з Молдовою й кілька місяців проживали в м. Болград (Одеська обл.). Під час перетину кордону В. й Д. мали при собі вогнепальну зброю (пістолети ТТ та ПМ). На території України їх було затримано.

Визначте, за законом якої країни можна притягти до кримінальної відповідальності Д. та В.? Які принципи чинності закону в просторі в цьому випадку слід використати? Розкрийте їх зміст.

Чи зміниться рішення, якщо у м. Кишеневу Д. і В. скоїли розбійний напад на підприємця – громадянина України? При цьому громадянин України В. мав також паспорт Республіки Молдова.

2. У 2012 р. К., громадянин України, був затриманий у Республіці Польща за вимагання майна в кількох українських підприємців, вчинене організованою групою (ст. 282 КК Польщі) та засуджений міським судом м. Варшава до 7 років позбавлення волі. Після відбуття покарання він повернувся в Україну.

Чи можна притягти його до кримінальної відповідальності за КК України?

Якими є правові наслідки засудження К. в іноземній державі?

Чи враховується зазначений вирок, якщо 3 січня 2019 р. В. вчинив грабіж у м. Харкові?

3. Впродовж 2008–2012 р.р. громадяни України Н. та Р. здійснювали підприємницьку діяльність як засновники групи торгівельних підприємств. У січні 2011 р. вони подали до місцевих податкових органів неправдиві офіційні заяви про фінансову неспроможність виконання зобов'язань перед бюджетом, що завдало державі великої матеріальної шкоди. Після порушення щодо них у цьому ж році кримінальної справи за ст. 218 КК Н. і Р. виїхали за кордон та повернулись в Україну лише у 2018 р. У березні 2018 р. вони заснували юридичну особу з ознаками фіктивного підприємництва, за що в червні 2019 р. були притягнуті до кримінальної відповідальності.

Зверніть увагу на зміни, внесені до розділу VII Особливої частини КК. Керуючись правилами про чинність закону про кримінальну відповідальність у часі як слід вирішити питання про кримінальну відповідальність вказаних осіб?

4. Громадянин Росії А. та громадянин Білорусі Н. вчинили розбійний напад на території Брянської області, після чого вирішили переховатися в одному з сіл Сумської обл. Незаконно перетнувши державний кордон України, вони кілька днів укривалися в домі двоюрідного брата А. (громадянина України Л.), якого А. умовив приєднатися до спільного вчинення кримінальних правопорушень. Перейшовши на територію Росії А., Л., Н. вчинили збройний розбійний напад, поєднаний з умисним убивством (Л. убив свідка їх кримінального правопорушення). Після цього банда повернулася до України. Через кілька днів А., Л. та Н. були затримані українськими правоохоронцями.

Що таке чинність закону про кримінальну відповідальність у просторі? Якими принципами вона визначається? Аргументовано визначте, чи може застосовуватися КК України до кримінальних правопорушень, скоєних А., Л., Н. Якими зі згаданих принципів при цьому слід керуватися?

5. Під час стоянки італійського теплоходу «Ром» в порту м. Одеса, матрос цього судна Д. з хуліганських мотивів побився з технічним працівником порту громадянином України Л., заподіявши останньому легке тілесне ушкодження. Бійка відбулась в одному з приміщень судна. Після цього на місці події Л. та його приятель – громадянин України В., для «компенсації» заподіяної шкоди почали вимагати у Д. 1 тис. євро, погрожуючи повідомити про вчинене правопорушення у правоохоронні органи м. Одеса. Д. передав В. вказану суму під час зустрічі з ним в кафе «Приморське» у м. Одеса.

Визначте можливість застосування до вчиненого КК України.

6. Під час спроби незаконного перетину Державного кордону України з Білоруссю на території Житомирської області було затримано громадянина США К., уродженця м. Бердичів, який у 2005 році емігрував до США й отримав там громадянство. Перевіркою було встановлено, що К. оголошений у федеральний розшук правоохоронними органами США за вчинення на території цієї країни

викрадення людей, вимагання, незаконне використання вогнепальної зброї і вбивство на замовлення (за що за законами США він може бути засудженим до смертної кари) і переховувався на території України. Було встановлено, що у м. Хмельницькому К. заявив до поліції про втрату паспорта й, повідомивши про себе неправдиві відомості, отримав паспорт громадянина України на ім'я П., після чого одружився на громадянці України.

МВС України оголосило про затримання К.

Варіант 1. На цей час Україна не мала зі США угоди про видачу правопорушників.

Варіант 2. На цей час Україна уклала зі США угоду про видачу злочинців.

Чи може К. бути притягнений до кримінальної відповідальності за законом України?

Що таке екстрадиція? Які її правові підстави? З'ясуйте, чи може К. бути виданий до США? З якими країнами Україна має відповідні угоди?

7. Н. та К., громадяни Росії, що були двоюрідними братами, отримали від нотаріуса з території України повідомлення, що у м. Харкові помер їхній рідний дядько, й за заповітом вони є єдиними спадкоємцями приватного будинку, автомобіля та значної суми грошей. Розраховуючи, що у випадку смерті К. він лишиться єдиним спадкоємцем, Н. вирішив позбутися родича. Знаючи, що К. тяжка серцева недостатність, він додав у його термос з трав'яним чаєм, що той постійно вживав, сильнодіючу речовину. Їдучи автобусом „Білгород - Харків”, К. перебуваючи на території Росії випив дві склянки рідини з власного термосу. На території Харківської області в нього стався серцевий напад, який призвів до смерті. Через місяць Н. прибув до Харкова й прийняв спадщину.

Звернувшись до Наукового-практичного коментарю КК України (або відповідного розділу підручника з Особливої частини кримінального права), з'ясуйте, коли умисне вбивство (ст. 115 КК) вважається закінченим кримінальним правопорушенням. Далі визначте, яку територію в описаному випадку слід вважати місцем вчинення кримінального правопорушення. Закон якої країни може бути застосований до Н.?

8. Перебуваючи в закордонній туристичній подорожі на території Тунісу громадянин України П., намагаючись припинити сварку між іншими туристами й місцевими жителями, що перейшла в бійку, завдав поранення одному з місцевих мешканців. Він був засуджений і відбув покарання за кримінальним законом Тунісу.

Чи можна П. після повернення його в Україну притягти до кримінальної відповідальності за те ж кримінальне правопорушення? Чи має факт засудження й покарання його за це кримінальне правопорушення правове значення в Україні? Чи має при цьому значення та обставина, що П. діяв у стані необхідної оборони (ст. 36 КК України) і її межі не перевищив?

9. Громадянина Польщі, 21-річного Т. було затримано в Харкові за вчинення хуліганських дій, під час яких ним було завдано тяжких тілесних ушкоджень громадянинові України. Під час перевірки особи затриманого було встановлено,

що Т. є сином торгового аташе Польщі. У зв'язку із цим його адвокат вважає, що правоохоронні органи України не мають права ані затримати, ані притягти його до відповідальності, оскільки на нього розповсюджується дипломатична недоторканість.

Яке значення в кримінальному праві має дипломатична недоторканість? Які є її види? Чи підлягає Т. кримінальній відповідальності за скоєні ним кримінальні правопорушення? Як слід вирішити питання? Чи зміниться рішення, якщо Т. є співробітником представництва Міжнародного Червоного Хреста в Україні?

10. З матеріалів, що надійшли від правоохоронних органів Чехії до України, відомо, що громадяни України Т., Ю., Ф., перебуваючи на території Чеської Республіки, вчинили шість розбійних нападів на громадян Чехії та України. Також доведено їх участь у вимаганні чужого майна та збут наркотичних засобів і психотропних речовин. Місцеперебування указаних громадян на території України відоме.

Чи можуть бути Т., Ю., Ф. за вчинені ними в Чехії кримінальні правопорушення притягнені до кримінальної відповідальності в Україні? Якщо так, яким принципом чинності закону про кримінальну відповідальність в просторі слід керуватися? Чи можна передати указаних громадян правоохоронним органам Чехії?

Чи змінюється рішення, якщо Т. є особою без громадянства?

11. Директор торгівельної фірми «Пресс» М., у діяльності якої під час проведення податкової перевірки було виявлено ухилення від сплати податків у великому розмірі, 20.04.2010 р. звернувся до знайомого йому працівника прокуратури Ф. з пропозицією про сприяння в приховуванні цього кримінального правопорушення, пообіцявши за надання цієї допомоги винагороду в розмірі 10 тис. доларів США, й отримав від нього згоду на це. Однак, вчинити обіцяне Ф. не зміг. Всі зазначені дії було зафіксовано працівниками СБУ, які здійснювали оперативно-розшукові заходи щодо Ф. У червні 2014 року Ф. було притягнуто до кримінальної відповідальності за інше кримінальне правопорушення. При цьому, у сукупності з іншим, слідчим СБУ йому було оголошено підозру й у вчиненні прийняття пропозиції неправомірної вигоди (за ч. 1 ст. 368 КК). Водночас, до відповідальності за пропозицію й обіцянку службовій особі надати їй або третій особі неправомірну вигоду (ч. 1 ст. 369 КК) було притягнуто й М.

Звернувши увагу на зміни, які вносились до розділу XVII Особливої частини КК, визначте правомірність ухвалених рішень.

12. У жовтні минулого року інженер І., використавши свої професійні знання та провівши ряд підрахунків, установив на лічильник електроенергії у відповідному місці магніт, внаслідок чого лічильник не враховував 80% спожитої електроенергії. У вересні наступного року працівники електропостачальної компанії, проводячи планову перевірку електромережі, виявили порушення. І. був затриманий і проти нього було розпочато кримінальне провадження за ознаками ст. 188¹ КК. Адвокат Іваненка поставив вимогу закрити провадження, оскільки закон який встановлює кримінальну протиправність діяння не має зворотної сили,

а кодекс було доповнено ст. 188¹ у травні поточного року.

Якою має бути відповідь адвокату?

13. К., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, вчинив бійку в кафе, заподіяв легкі тілесні ушкодження потерпілим А. і В., пошкодив майно кафе. Щодо нього було розпочато кримінальне провадження за вчинення хуліганства (ч. 1 ст. 296 КК України). Коли справа уже розглядалася судом, до ст. 296 КК України було внесено зміни (санкцію „карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років” було змінено: „карається штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років”).

За яким кримінальним законом має бути призначене покарання К. за вчинене ним хуліганство? Якщо на час набуття чинності змін до ст. 296 КК К. вже було засуджено до штрафу у 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, чи повинен бути переглянутий вирок?

14. Впродовж 2012–2015 років Д., працівник оборонного підприємства, яке виробляло й ремонтувало засоби радіоелектронного управління озброєнням, які постачалися до правоохоронних органів та Збройних Сил України, за винагороду надавав офіцеру розвідки іноземної країни Р. копії креслень вузлів і агрегатів військової продукції. Зазначені відомості складали державну таємницю.

Визначте чинність кримінального закону України щодо вчинених Д. та Р. дій.

15. Громадянин України Ш. мав доступ до радіоактивних матеріалів, що зберігалися на підприємстві для проведення наукових досліджень. Громадянин Росії В. за велику винагороду в іноземній валюті запропонував йому продати плутоній-239. Ш. викрав контейнер, в якому містилося 145 г. плутонію й на власному автомобілі перевіз його в Московську обл. При спробі передати радіоактивний матеріал В., Ш. було затримано.

Що таке чинність закону про кримінальну відповідальність у просторі? Якими принципами вона визначається? Аргументовано визначте, чи може застосовуватися КК України до кримінальних правопорушень, скоєних Ш., В. Якими зі згаданих принципів при цьому слід керуватися?

16. Починаючи з серпня 2001 р. Р. незаконно зберігав вдома у сестри в тайнику знайдений ним у лісі придатний до стрільби пістолет системи «ТТ». У липні 2015 р. він придбав до нього патрони й намагався здійснити постріл, але зброя була пошкоджена. Р. особисто відремонтував пістолет. У серпні 2016 р. пістолет був випадково знайдений співробітниками правоохоронних органів, що проводили обшук у сестри Р. у зв'язку із кримінальним правопорушенням, вчиненим її чоловіком.

Визначте час скоєння цього кримінального правопорушення. За яким кримінальним законом слід кваліфікувати вчинене Р.?

17. Після приземлення у аеропорту м. Києва пасажирського літака від одного з пасажирів надійшла скарга про зникнення з його особистих речей, які він перевозив у салоні, значної суми грошей. Було встановлено, що гроші викрав інший пасажир під час руху повітряного судна у відкритому повітряному просторі.

Вирішіть питання про застосування КК України до особи, яка вчинила вказану крадіжку.

Література:

1. Андрушко П. П. Джерела кримінального права України: поняття, види // Адвокат. – 2011. – № № 6–8. – С. 7–20, 13–22, 10–22.
2. Баулін Ю. В. Кримінальне право як публічна галузь права / Ю. В. Баулін // Вісник Конституційного Суду України. – 2005. – № 2. – С. 83-85.
3. Воробей П.А., Коржанський М.І., Щупаковський В.М. Завдання і дія кримінального закону. – К.: Генеза, 1997. – 157 с.
4. Житний О.О. Кримінальне право України в міжнародному вимірі (порівняльноправовий аналіз): Монографія. – Харків: Одиссей, 2013. – 376 с.
5. Мойсик В., Андрушко П. Дія кримінального закону в часі // Закон і бізнес. – 1998. – 9 вересня. – С. 13.
6. Пономаренко Ю.А. Чинність і дія кримінального закону в часі: Монографія. – К.: Атіка, 2005. – 288 с.
7. Теоретичні основи забезпечення якості кримінального законодавства та правозастосовчої діяльності у сфері боротьби зі злочинністю в Україні: Монографія / За заг. ред. В.І. Борисова, В.С. Зеленецького. – Харків: Право, 2011. – 344 с.
8. Тодыка Ю.Н. Толкование Конституции и законов Украины: теория и практика: монография. – Харків: Факт, 2003. – 328 с.
9. Фріс П.Л. Нарис історії кримінально-правової політики України / За заг. ред. М.В. Костицького. – К.: Атіка, 2005. – 124 с. (криміналізація й декриміналізація, С. 22–29).
10. Фріс П.Л. Кримінально-правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми. – К.: Атіка. 2005. – 332 с.
11. Хавронюк М.І. Історія кримінального права європейських країн: Монографія. – К.: Істина, 2006. – 192 с.
12. Конвенція про територіальне море і прилеглу зону від 29 квітня 1958 р.
13. Конвенція про відкрите море від 29 квітня 1958 р.
14. Конвенція ООН з морського права від 10 грудня 1982 р.
15. Віденська конвенція про дипломатичні зносини від 18 квітня 1961 р.
16. Віденська конвенція про консульські зносини від 24 квітня 1963 р.
17. Закон України «Про державний кордон України» від 4 листопада 1991 р.
18. Закон України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 р.
19. Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах від 15 травня 1972 р.
20. Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах.
21. Європейська конвенція про видачу правопорушників.

22. Конвенція о правовій допомозі і правових відносинах по громадянським, родинним і кримінальним справам від 22 січня 1993 р.

Тема 1.4: Кримінальне правопорушення та його види

Питання до семінару:

1. Поняття кримінального правопорушення, його історично мінливий характер.
2. Визначення поняття кримінального правопорушення: А) формальне; Б) матеріальне; В) формально-матеріальне. Їх сутність.
3. Ознаки кримінального правопорушення.
4. Класифікація кримінальних правопорушень та її значення.
5. Малозначне діяння.

Ключові слова: Кримінальне правопорушення. Криміналізація та декриміналізація суспільно небезпечних діянь. Формальне та матеріальне визначення поняття кримінального правопорушення. Суспільна небезпечність. Протиправність. Застосування статей Кримінального кодексу за аналогією. Винність. Караність. Малозначне діяння. Класифікація кримінальних правопорушень. Кримінальні проступки. Нетяжкі злочини. Тяжкі злочини. Особливо тяжкі злочини.

Література:

1. Азаров Д.С. Суспільна небезпека злочину та аналогія кримінального закону (ретроспективний погляд у XIX–XX століття) // Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. – 2015. – Т. 168. – С. 139–146.
2. Берзін П.С. Суспільна небезпечність діяння: загальна характеристика // Альманах кримінального права: зб.ст. – К.: Правова єдність, 2009. – Вип. 1. – С. 108–150.
3. Дмитрук М. М. Кримінальний проступок: правова природа та ознаки: монографія. Одеса, 2014. – 224 с.
4. Дудоров О.О. Поняття злочину. Класифікація злочинів // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2003. – № 1. – С. 84–102.
5. Кривоченко Л.Н. Класифікація злочинів за ступенем тяжкості у Кримінальному кодексі України. – К., 2010. – 120 с.
6. Кримінальний проступок у доктрині та законодавстві: монографія / ант. кол.: В. О. Туляков, Г. П. Пімонов, Н. І. Мітріцян. – Одеса : Юридична література, 2012. – 424 с.
7. Микитчик О.В. Сутність злочину як правового явища // Вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2000. – Вип. 3.
8. Мирошніченко Н.А. Визначення проступку та злочину в кримінальному праві України // Актуальні проблеми політики. – 2014. – Вип. 51. – С. 331–336.
9. Орловська Н.А. Соціальна шкідливість та суспільна небезпека: концептуальні аспекти співвідношення у контексті побудови кримінальноправових санкцій / Н.А. Орловська // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 672–680.
10. Сок О. С. Злочини невеликої тяжкості та питання кримінальної відповідальності: монографія. – Харків : Право, 2017. – 264 с.

11. Федотова Г.В. Застосування поняття «кримінальний проступок» у кримінальному праві та законодавстві // Порівняльно-аналітичне право. – 2015. – № 5. – С. 260–263.

Тема 1.5: Кримінальна відповідальність та її підстави

Питання до семінару:

1. Поняття і соціально-правова сутність кримінальної відповідальності. Дискусія щодо її змісту.
2. Кримінальна відповідальність як один із видів юридичної відповідальності, її ознаки.
3. Кримінально-правові відносини та кримінальна відповідальність (зв'язки і залежності).
4. Форми реалізації кримінальної відповідальності за кримінальним правом України. Заходи кримінально-правового характеру, які не належать до таких форм.
5. Підстави кримінальної відповідальності: юридичний і філософський аспекти проблеми.

Ключові слова: Кримінальна відповідальність. Ознаки кримінальної відповідальності. Кримінально-правові відносини. Виникнення й припинення кримінальної відповідальності. Підстави кримінальної відповідальності. Реалізація кримінальної відповідальності.

Література:

1. Баулін Ю. Кримінальна відповідальність: сутність, зміст та правова форма // Вісник Академії правових наук України. – 2003. – № 2-3.
2. Дрьомін В.М. Злочинність як соціальна практика: інституціональна теорія криміналізації суспільства: монографія. – Одеса; Юридична література, 2009. – 616 с.
3. Гришук В. К. Кримінальна відповідальність юридичних осіб : порівняльно-правове дослідження : монографія. – Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. – 248 с.
4. Красницький І. В. Поняття та форми кримінальної відповідальності за чинним Кримінальним кодексом України // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2003. – № 3–4. – С. 219–225.
5. Литвинов О. М. Концептуальна модель механізму реалізації кримінальної відповідальності : монографія / О. М. Литвинов, І. І. Митрофанов. – Харків : Золота миля, 2017. – 178 с.
6. Меркулова В. О. Кримінальна відповідальність: окремі теоретичні та соціально-правові аспекти: Монографія. – Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2007. – 225 с.
7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 80 Конституції України (справа про депутатську недоторканність) // Вісник Конституційного Суду України. – 1999. – № 5 – С. 7-13.
8. Теоретичні основи кримінально-правового регулювання в Україні :

монографія. – Х.: Право, 2012. – 266 с.

9. Тихий В. П. Підстава кримінальної відповідальності // Вісник Академії адвокатури України. – 2009. – Число 1(14). – С. 244–245.

10. Тихий В. Підстава кримінальної відповідальності за новим Кримінальним кодексом України // Вісник Конституційного Суду України. – 2002. - №3. – С. 50-51.

11. Туляков В.О. Моральна адекватність кримінально-правової заборони. Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць / редкол.: С.В. Ківалов та ін. Одеса: Юридична література, 2008. Вип.44. С. 257-261.

12. Фріс П.Л. До питання про підстави кримінальної відповідальності // Наше право. – 2003. – № 4. – С. 71–75.

13. Яценко С. С. Інститут кримінальної відповідальності в новому Кримінальному кодексі України та інших нормативно-правових актах: аспект узгодженості // Новий Кримінальний кодекс України: питання застосування і вивчення: Матер. міжнар. наук.-практ. конф. 25-26 жовтня 2001 р.[Харків] / Редкол.: Сташис В. В.(голов.ред.) та ін. – К.-Х.: Юрінком Інтер, 2002. – С. 43.

14. Яценко А. М. Застосування заходів кримінально-правового характеру : монографія / А. М. Яценко. – Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2014. – 387 с.

Розділ 2

Тема 2.1: Склад кримінального правопорушення

Питання до семінару:

1. Поняття і функції складу кримінального правопорушення.
2. Склад кримінального правопорушення як юридична підстава кримінальної відповідальності.
3. Співвідношення поняття кримінального правопорушення, кримінального правопорушення як явища реальної дійсності та складу кримінального правопорушення.
4. Елементи та ознаки складу кримінального правопорушення: їх поняття, зміст і органічна єдність.
5. Види ознак складу кримінального правопорушення.
6. Класифікація (види) складів кримінального правопорушення.
7. Поняття кваліфікації кримінальних правопорушень та значення для неї складу кримінального правопорушення.

Ключові слова: Поняття складу кримінального правопорушення. Ознаки складу кримінального правопорушення. Види складу кримінального правопорушення. Елементи складу кримінального правопорушення. Об'єкт кримінального правопорушення, об'єктивна сторона кримінального правопорушення, суб'єкт кримінального правопорушення, суб'єктивна сторона як елементи складу. Обов'язкові та факультативні ознаки складу кримінального правопорушення. Склад кримінального правопорушення як основа правильної кваліфікації. Вчинення особою діяння, що містить склад кримінального правопорушення, як підстава кримінальної відповідальності. Матеріальні, формальні та усічені склади кримінального правопорушення.

Тема 2.2: Об'єкт та предмет кримінального правопорушення

Питання до семінару:

1. Поняття об'єкта кримінального правопорушення. Дискусія щодо його змісту.
2. Значення об'єкта кримінального правопорушення.
3. Питання про суспільні відносини як об'єкт кримінального правопорушення. Механізм заподіяння шкоди суспільним відносинам.
4. Класифікація (види) об'єктів кримінального правопорушення.
5. Поняття предмета кримінального правопорушення та його місце в структурі складу кримінального правопорушення. Відмінність предмета кримінального правопорушення від об'єкта кримінального правопорушення.

Ключові слова: Поняття об'єкта кримінального правопорушення. Об'єкт кримінального правопорушення й об'єкт кримінально-правової охорони. Суспільні відносини як об'єкт кримінального правопорушення. Структура суспільних відносин. Загальний об'єкт кримінального правопорушення. Родовий (спеціальний, груповий) об'єкт кримінального правопорушення. Безпосередній (конкретний) об'єкт кримінального правопорушення. Основний (головний) і додатковий безпосередні об'єкти. Предмет кримінального правопорушення. Поняття потерпілого від кримінального правопорушення.

Завдання до практичних занять:

1. Л. втік з установи виконання покарань. Для отримання нових документів Л. вчинив напад на Т., вдаривши його палицею по голові. Коли Т. втратив свідомість, Л. обшукав його, заволодів паспортом та грошима (800 грн.). У цей паспорт він згодом вклеїв власну фотокартку і користувався ним.

Визначте, яким суспільним відносинам Л. заподіяв шкоду? Які розділи Особливої частини КК їх охороняють? Чи змінюється об'єкт кримінального правопорушення, якщо від удару Т. помер?

2. Н., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, о 17-й год. зустрів у парку неповнолітню Ф. та почав нав'язливо пропонувати їй статевий зв'язок, намагався обіймати, хапав за руки, лаявся. Коли Ф. назвала його негідником, Н. вдарив її в обличчя. Перехожі громадяни затримали Н. та доправили до відділу поліції. Слідчий розпочав щодо Н. кримінальне провадження про замах на зґвалтування (ст. 15, ст. 152 КК).

Чи вірно визначено об'єкт кримінального правопорушення?

3. М., працюючи на автотранспортувальнику, на порушення інструкції з техніки безпеки навантажив і почав перевозити по території меблевого комбінату негабаритний вантаж, частина якого впала на одного зі студентів коледжу, які були на комбінаті на екскурсії, заподіявши йому тяжке тілесне ушкодження. Судом М. було засуджено за ч. 2 ст. 286 КК.

З урахуванням положень Особливої частини КК та Постанови Пленуму Верховного Суду України № 14 від 23.12.2005 року «Про практику застосування

судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті» з'ясуйте, чи правильно суд визначив об'єкт вчиненого М. кримінального правопорушення?

4. Проаналізуйте статті розділу VI Особливої частини КК України та визначте, в яких із них кримінальні правопорушення характеризуються кількома безпосередніми об'єктами? Яке це має значення?

5. Проаналізуйте статті розділу IX Особливої частини КК України та визначте, в яких із них кримінальні правопорушення характеризуються кількома безпосередніми об'єктами? Яке це має значення?

6. Л. разом з Р. вночі зламали забори на сховищі комунального підприємства й викрали запчастини до автотехніки на суму 4 тис. грн.

Визначте загальний, родовий і безпосередній об'єкт цього кримінального правопорушення. Чи змінюється якийсь з цих об'єктів, якщо вказані особи вчинили крадіжку особистого майна з квартири гр. Ш.?

7. К. з метою помсти сусідові подав до райвідділу поліції неправдиву заяву про вчинення крадіжки зі свого будинку, в якій звинуватив сусіда. Після перевірки заяви у внесенні відомостей у Єдиний реєстр досудових розслідувань було відмовлено.

Визначте родовий та безпосередній об'єкти, на які посягав К.

8. Вночі 30 грудня Д. зрубав дві ялинки, що росли в шкільному дворі й продав їх наступного дня незнайомим особам.

З урахуванням положень розділів VI та VII Особливої частини КК та Постанови Пленуму Верховного Суду України від 10 грудня 2004 року № 17 „Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля” з'ясуйте, що є об'єктом та предметом цього кримінального правопорушення?

9. Державний виконавець Д., виконуючи рішення суду, прибув до офісу фірми ТОВ „Хвиля” для опису й арешту майна, що належить ТОВ. Директор ТОВ, з метою приховування майна, передав Д. 1000 грн., щоб той не врахував в описаному майні комп'ютерну та копіювальну-множилу техніку, яка перебувала на цей час в офісі.

Визначте, що є предметом вчиненого кримінального правопорушення. Чим предмет кримінального правопорушення відрізняється від його об'єкта?

10. Т. виготовив 10 підроблених купюр номіналом у 200 грн. Однією з них він розрахувався в магазині за продукти харчування.

Визначте, що є предметом кримінального правопорушення в цьому випадку.

Тема 2.3: Об'єктивна сторона кримінального правопорушення

Питання до семінару:

1. Поняття, ознаки та значення об'єктивної сторони кримінального правопорушення.
2. Суспільно-небезпечне діяння, його ознаки та форми. Особливості відповідальності за суспільно небезпечну бездіяльність.
3. Суспільно небезпечні наслідки, їх види і значення.
4. Причинний зв'язок між суспільно небезпечним діянням та суспільно небезпечними наслідками. Непереборна сила та її значення для кримінальної відповідальності.
5. Факультативні ознаки об'єктивної сторони кримінального правопорушення (місце, час, обстановка, спосіб, знаряддя та засоби вчинення кримінального правопорушення), їх кримінально-правове значення.

Ключові слова: Поняття об'єктивної сторони кримінального правопорушення. Обов'язкові та факультативні ознаки об'єктивної сторони. Суспільно небезпечна дія. Суспільно небезпечна бездіяльність. Умови кримінальної відповідальності за кримінально протиправну бездіяльність. Нездоланна сила, фізичний та психічний примус. Суспільно небезпечні наслідки. Причинний зв'язок. Поділ причинного зв'язку на види. Необхідний і випадковий причинний зв'язок, безпосередній і опосередкований причинний зв'язок. Спосіб, засоби, знаряддя, обстановка, місце, час вчинення кримінального правопорушення.

Завдання до практичних занять:

1. Суддя спортивних змагань з фехтування О. перед початком поєдинку між спортсменами В. та А. не перевіряв їх спорядження, як того вимагали правила проведення подібних заходів. Під час бою рапіра А., яка до початку змагань уже була пошкоджена, зламалася, залишивши гострий край, але він не встиг зупинити удар і наніс В. проникаюче поранення, пошкодивши артерію. Від масивної крововтрати В. помер через кілька хвилин.

Чи є об'єктивна сторона кримінального правопорушення в діяннях О. та А.? При позитивній відповіді на це питання проаналізуйте ознаки, які її характеризують в цьому випадку.

2. Н. на легковому автомобілі їхав ділянкою дороги зі швидкістю 72 км/год., в той час як швидкість руху на ній була обмежена до 50 км/год., про що повідомляв відповідний знак. Коли у 10 метрах перед автомобілем на вулицю вибіг 7-річний хлопчик, Н. не встиг зупинити автомобіль, стався наїзд. Ударом автомобіля потерпілому було заподіяно забій головного мозку, від якого настала смерть. За висновками судової автотехнічної експертизи, гальмівна система автомобіля знаходилась в несправному стані (відсутні гальмівні колодки задньої осі). Окрім цього Н. самовільно встановив на автомобілі державний номерний знак, який виготовлено не фабричним способом, а також в його автомобілі не працювало електроосвітлення.

Що таке об'єктивна сторона кримінального правопорушення? Зверніться до ст. 286 КК, опишіть, які ознаки характеризують об'єктивну сторону цього кримінального правопорушення. Чи є у описаному у цьому завданні об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ст. 286 КК? Якщо так, в

чому вони виражаються в даному випадку? До якого виду діянь належить те, що вчинене Н.?

3. Повертаючись ввечері додому через парк, Л. побачив, що на землі лежить обірваний електричний дріт. Л. зрозумів, що дріт під напругою. Він огоротив місце обриву гілками дерев і з мобільного телефону повідомив диспетчерську службу електромережі про подію. Старший диспетчер Д., прийнявши повідомлення, вирішив, що вночі в парку виключена поява людей, а тому аварійну бригаду електромонтерів на місце обриву можна направити лише вранці. Почекавши годину, Л. з місця аварії пішов додому. Вночі компанія підлітків ішла парком і один з них був смертельно травмований електричним струмом від контакту з обірваним дротом.

Зверніться до ст.ст. 119, 367 КК України. Чи є у вчиненому Л. або Д. ознаки об'єктивної сторони зазначених кримінальних правопорушень? Проаналізуйте ситуацію з точки зору відповідальності за кримінально протиправну бездіяльність.

4. У квітні 2007 р. Ч. незаконно придбав пістолет «Вальтер» та незаконно зберігав його для до червня 2008 року. В цей час він три рази виїжджав до лісу та тренувався у стрільбі. В червні 2008 року він обміняв у знайомого пістолет на револьвер «Кольт».

Визначте, скільки суспільно небезперечних діянь вчинено Ч.? Які з них вчинено дією, які – бездіяльністю? Скільки ним вчинено кримінальних правопорушень? Формальним чи матеріальним є склади вчинених кримінальних правопорушень?

5. Н. домовився з Р. про вчинення розбійного нападу на квартиру Ч-вої. Для того, щоб потерпіла сама відкрила двері, Р. познайомився з подругою Ч-вої – М-вою. Перед нападом він, загрожуючи М-вій розповісти всім її знайомим про те, що вона займається проституцією, привів ту до квартири Ч-вої та примусив постукати в квартиру. Злякавшись за свою репутацію, М-ва постукала в двері та попросила відчинити їй. Двері відчинила домогосподарка Ч-вої (О-ва), оскільки останньої вдома не було. Таким чином Н. і Р. потрапили до квартири Ч-вої. Під погрозою вбивства вони змусили О-ву вказати місця, де Ч-ва ховала цінності і гроші. Злякавшись за своє життя, О-ва виконала їх вимогу.

Чи є об'єктивна сторона пособництва в розбої в діях М-вої та О-вої? Обґрунтуйте відповідь. Як погроза впливає на питання про наявність суспільно небезпечного діяння?

6. К. засуджено за ст. 187, ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 115 та ч. 3 ст. 15, ч. 4 ст. 152 КК за те, що він під час розбійного нападу на Г. намагався з користі вбити її і зґвалтувати, проте довести намір до кінця не зміг, оскільки його дії було припинено громадянами.

К., маючи намір заволодіти індивідуальним майном шляхом вбивства потерпілої з користі, у лісосмузі напав на Г. іззаду, вихопив з її рук господарську сумку й заволодів останньою, під час чого для подолання опору заподіяв

потерпілій ударами металевої труби по голові, обличчю і грудях, перелом кісток черепа, забиття головного мозку, численні рани голови. Крім того, К. повалив потерпілу на землю, намагався вчинити статевий акт, проте не зміг цього зробити, оскільки його дії було перепинено Р-м і А., які проходили повз місця події.

Місцевий суд указав, що К. вчинив замах на зґвалтування, що спричинило особливо тяжкі наслідки.

Апеляційний суд зазначив, що тяжкі тілесні ушкодження, внаслідок яких настала інвалідність потерпілої, було заподіяно їй під час розбою і у зв'язку із замахом на її вбивство з користі, а не в процесі вчинення дій, спрямованих на її зґвалтування, тому останні необхідно кваліфікувати як замах на зґвалтування без обтяжуючих обставин.

Дослідіть об'єктивну сторону вчинених К. кримінальних правопорушень. Що таке причинний зв'язок, яке його значення? Вивчивши ситуацію, з'ясуйте, чи припустився місцевий суд помилки при дослідженні причинного зв'язку? Які є види причинного зв'язку?

7. Класний керівник технікуму Д. звільнила від навчання кількох студентів технікуму у зв'язку зі святкуванням дня народження її дочки й запросила їх до додому. Там студенти вживали спиртні напої, а після цього вони з класним керівником пішли купатися на ставок, і під час купання студент К. невдало стрибнув у воду пошкодив собі шийний відділ хребта. Рішенням медико-соціальної експертної комісії (МСЕК) йому встановлено 100 % втрати працездатності та визнано інвалідом I групи.

Що таке причинний зв'язок? Яке значення він має серед ознак, що характеризують об'єктивну сторону кримінального правопорушення? Визначте, чи є причинний зв'язок між діянням класного керівника Д. та тяжким тілесним ушкодженням, отриманим К.? Якщо це так, який вид цього причинного зв'язку?

8. Н. помітив підлітків, що залізли в його сад за яблуками. Він спустив з прив'язі вівчарку і нацькував її на хлопчаків. Собака наздогнав 11-річного Тараса і сильно покусав його. Потерпілому були спричинені ушкодження середньої тяжкості.

Чи буде Н. нести кримінальну відповідальність за шкоду, заподіяну Тарасу? Якщо так, то охарактеризуйте об'єктивну сторону його діяння.

9. Н. та К. вживали спиртні напої. Пізно вночі К, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, почав збиратися додому. Н. вимагав продовжити пити, не дозволяв піти, закрив двері. На цьому ґрунті між Н. та К. виникла сварка, що перейшла в бійку, під час якої К. упав на долівку, почав кашляти й блювати. Н. переконався, що той живий та дихає, підклав йому під голову згорнуту ковдру "щоб не захлинувся" і пішов з квартири.

Вранці К. знайшли мертвим. Судово-медична експертиза констатувала, що смерть настала від асфіксії: від пошкодження органів черевної порожнини, яке сталося внаслідок ударів твердим тупим предметом вночі у нього почалася блювота, він захлинувся. Н. було засуджено за умисне вбивство.

Що таке причинний зв'язок? Яке його значення у складі кримінального

правопорушення? Чи є причинний зв'язок між діями Н. та смертю К.? Чи вірний висновок зробив суд?

10. Г. скоїв відкрите викрадення чужого майна (грабіж) за наступних обставин: о 9 год. ранку вихопив з рук 62-річної О. господарську сумку, в якій знаходилися продукти харчування вартістю 33 грн., гаманець із грошми (76 грн.), медичний препарат (вартістю 18 грн.) та деякі інші речі, загальною вартістю 14 грн. 60 коп. і з викраденим втік. Щодо Г. було почато кримінальне провадження за ч. 1 ст. 186 КК. Потерпіла О. стверджувала, що грабіж заподіяв їй значну шкоду, оскільки вона хворіє на цукровий діабет, а без викрадених злочинцем таблеток в неї могло б настати ускладнення хвороби, бо придбати ліки вона не могла аж до дня отримання наступної пенсії.

Що таке суспільно небезпечні наслідки як ознака, що характеризує об'єктивну сторону кримінального правопорушення? Зверніться до розділу VI Особливої частини КК України. З'ясуйте, чи відповідають ознаки заподіяних вчиненим Г. грабежем суспільно небезпечні наслідки «значній шкоді» (ч. 3 ст. 186 КК)? До якого виду наслідків належить шкода, заподіяна кримінальним правопорушенням О.?

11. В., яка перебувала у кав'ярні, раптом відчула біль і закрила очі. Це побачив С., що сидів за сусіднім столиком. Вважаючи, що В. п'яна або втратила свідомість, він раптово підійшов до неї іззаду та раптово зірвав з її шиї золотого ланцюжка, вартістю 2560 грн. Заволодівши прикрасою він швидко сховався за рогом і втік з кафе. В. відчула, як щось різко здавило їй шию, але коли озирнулася, то злочинця не побачила.

При розслідуванні кримінального правопорушення між слідчим та начальником слідчого відділу виникла суперечка. Слідчий вважав, що С. скоїв викрадення майна таємним способом, а тому його дії слід кваліфікувати як крадіжку. На думку начальника слідчого відділу кримінальне правопорушення є грабежем, бо спосіб викрадення був відкритим.

Що таке спосіб як ознака, що характеризує об'єктивну сторону кримінального правопорушення? Яке його місце серед ознак об'єктивної сторони? Як він співвідноситься з дією? Спробуйте визначити спосіб у вчиненому С. кримінальному правопорушенні.

12. Знайдіть у Кримінальному кодексі й выпишіть у робочий зошит по дві статті, в яких обов'язковою ознакою об'єктивної сторони кримінального правопорушення є:

- 1) місце вчинення кримінального правопорушення;
- 2) час вчинення кримінального правопорушення.

Поясніть свій вибір. Яке значення в об'єктивній стороні кримінального правопорушення відіграють ці ознаки?

13. Знайдіть у Кримінальному кодексі й выпишіть у робочий зошит по дві статті, в яких обов'язковою ознакою об'єктивної сторони кримінального правопорушення є:

- 1) спосіб вчинення кримінального правопорушення;
- 2) знаряддя та засоби вчинення кримінального правопорушення.

Поясніть свій вибір. Яке значення в об'єктивній стороні кримінального правопорушення відіграють ці ознаки?

14. Зверніться до Особливої частини КК України та знайдіть по 2-3 приклади, які ілюструють кримінальні правопорушення, що можуть бути вчинені:

- а) лише шляхом дії;
- б) лише шляхом бездіяльності;
- в) як шляхом дії, так і шляхом бездіяльності.

Випишіть в робочий зошит диспозиції відповідних статей (частин статей). Обґрунтуйте свій вибір.

15. У Розділах II, VI Особливої частини КК України укажіть кримінальні правопорушення, які можуть вчинятися шляхом бездіяльності. Обґрунтуйте свій вибір.

16. Зверніться до розділів I та XVII Особливої частини КК України. Визначте, які з кримінальних правопорушень, описаних у них, має матеріальний склад, а які – формальний склад. Обґрунтуйте зроблений вибір.

17. П. дізнався, що його дружина зраджує його із Л. Він звернувся до Л. з проханням припинити цей зв'язок, однак Л. вигнав його зі своєї квартири. П. розмовляв також з цього приводу зі своєю дружиною, але та повідомила, що не кохає його більше. Під впливом цих подій П. вирішив покінчити з собою і вистрілив собі в голову з мисливської рушниці.

Що таке об'єктивна сторона кримінального правопорушення і які ознаки її характеризують? Зверніться до ст. 120 КК. В чому полягає об'єктивна сторона цього кримінального правопорушення? Чи є її ознаки в поведінці Л. та дружини П.? Матеріальним чи формальним є склад кримінального правопорушення, передбачений даною статтею?

18. Студенти університету Р. та О. ішли вулицею. Раптом вони почули крики про допомогу. До них підбігла дівчина, яка сказала, що незнайомий чоловік вихопив у неї сумочку і тікає. Дівчина вказала на грабіжника, що швидко віддалявся і попросила Р. і О. наздогнати його. Однак, хлопці відмовилися, сказавши, що це «справа поліції».

Зверніться до ст.ст. 135, 136, 367 КК. Чи є у вчиненому Р. або О. ознаки об'єктивної сторони зазначених кримінальних правопорушень? Проаналізуйте ситуацію з точки зору відповідальності за кримінально протиправну бездіяльність. Чи змінюється відповідь, якщо О. був студентом, а Р. сержантом поліції?

19. О. під час бійки вдарив К. ножем у ліву частину грудної клітки. Після операції К. у лікарні помер. Слідством встановлено, що завдане потерпілому ножем поранення проникло в грудочеревну порожнину на 5 см і проходило в 5-6

см від серця. Жоден із життєво важливих органів не ушкоджений. Проведення операції було зумовлено необхідністю з'ясувати стан грудочеревної порожнини. Смерть К. сталася внаслідок асфіксії, спричиненої післянаркозним блюванням.

Проаналізуйте об'єктивну сторону вчиненого. Чи є причинний зв'язок між смертю К. та діями О.?

20. Ш. на власному автомобілі їхав в колоні легкових автомобілів, які утворювали весільний кортеж. В автомобілі не працював кондиціонер, повітря в салоні дуже нагрілося. Від спеки у Ш., який мав хворе серце, стався серцевий напад. Він втратив свідомість не встигнувши зупинити автомобіль, внаслідок чого сталося зіткнення з іншим легковиком. В аварії загинуло два пасажери.

Зверніться до ст. 286 КК та до Правил дорожнього руху. Визначте, чи є у цьому випадку об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ст. 286 КК? Що таке непереборна сила? Яким чином вона враховується при оцінці об'єктивної сторони кримінального правопорушення і впливає на кримінальну відповідальність? Чи підлягає кримінальній відповідальності Ш.?

21. К. вночі віз на автомобілі знайомих дівчат – Л. та Ю. Узбіччям дороги ішов Р. Не помітивши пішохода, К. збив його автомобілем. Внаслідок наїзду Р. було заподіяно численні ушкодження, він втратив свідомість. Вийшовши з машини, молоді люди побачили закривавлену людину, і, злякавшись відповідальності, сіли в автомобіль і поїхали з місця пригоди. Р. перебував на місці пригоди кілька годин і помер від масивної втрати крові.

Ознайомтеся зі ст. 286, 135, 136 КК та Правилами дорожнього руху. Що таке суспільно небезпечна бездіяльність і які умови відповідальності за неї? Чи підлягають кримінальній відповідальності К., Л., Ю.?

22. Перебуваючи в нічному клубі, Ф. посварився з раніше незнайомим йому Б., оскільки йому здалося, що останній умісно штовхнув його. Запросивши Б. „для чоловічої розмови” до вбиральні, Ф. ударив його в обличчя й вийшов з приміщення. Оскільки Б. страждав на гемофілію (порушення у згортанні крові), то зупинити кровотечу він не зміг і помер від втрати крові. За висновками судово-медичної експертизи, удари Ф. заподіяли потерпілому легке тілесне ушкодження, що потягло короточасний розлад здоров'я.

Що таке об'єктивна сторона кримінального правопорушення? Зверніться до ст. 115 КК та Постанови Пленум Верховного Суду України від 7 лютого 2003 року №2 „Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи”. Визначте, чи є об'єктивна сторона вбивства в діях Ф.? Що таке причинний зв'язок і яке його значення? Який вид причинного зв'язку має місце в даному випадку?

Тема 2.4: Суб'єкт кримінального правопорушення

Питання до семінару:

1. Поняття суб'єкта кримінального правопорушення в кримінальному праві та його значення. Обов'язкові та факультативні ознаки суб'єкта кримінального

правопорушення.

2. Загальний і спеціальний суб'єкти кримінального правопорушення в кримінальному праві. Їх значення. Службова особа як спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення.

3. Загальний та знижений вік, з якого настає кримінальна відповідальність.

4. Осудність як обов'язкова ознака суб'єкта кримінального правопорушення.

5. Поняття, критерії неосудності. Наслідки визнання особи неосудною.

6. Обмежена осудність. Особливості кримінальної відповідальності обмежено осудних осіб.

7. Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення, вчинені у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

Ключові слова: Суб'єкт кримінального правопорушення. Спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення. Вік, з якого настає кримінальна відповідальність. Осудність. Формула неосудності. Неосудність. Критерії неосудності: медичний (біологічний), юридичний (психологічний). Ознаки медичного критерію неосудності. Ознаки юридичного критерію неосудності. Наслідки визнання особи неосудною. Обмежена осудність. Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення, вчинені у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин.

Завдання до практичних занять:

1. О 22-й год. 15-річний Р. зупинив таксі й домовився з водієм про перевезення його за певною адресою. Таксист П. під'їхав до кіоску придбати сигарети, залишивши ключі в замку запалення. Скориставшись цим, Р., що мав навик водіння, угнав автомобіль (ВАЗ-2103, вартість якого не перевищувала 250 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян).

Чи є Р. суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 289 КК? Як зміниться рішення, якщо вартість автомобілю перевищує у 250 разів неоподатковуваний мінімум доходів громадян? Яке кримінально-правове значення має вік особи?

2. О 2-й годині ночі 13-річний З. та 15-річний Л-ко, діючи з хуліганських спонукань, облили бензином і підпалили двері до квартири, в якій мешкала родина Н. У пожежі, яка почалася внаслідок цього, згоріла квартира Н., її мешканці отримали опіки (які за висновками судово-медичної експертизи є легкими тілесними ушкодженнями). Вчинене було кваліфіковане слідчим за ст. 296 КК України.

Чи можуть бути визнані З. та Л-ко суб'єктами кримінального правопорушення? Хто є суб'єктом кримінального правопорушення? Які ознаки характеризують цей елемент складу кримінального правопорушення?

3. А., Р., Д. заснували підприємство „Конвалія”, на якому виготовляли парфюмерно-косметичні вироби, а також деякі медичні препарати (хоча ані ліцензії на цей вид діяльності, ані сертифікатів якості вони не отримували). А.

домовився з У., керівником державного підприємства „Облфарм”, яке займалося постачанням ліків до аптек області, що це підприємство закуповуватиме у них медпрепарати. За два роки діяльності „Конвалії” за сприяння У. „Конвалія” отримала близько 100 тис. грн. державних коштів за неякісні ліки.

Стосовно У. було почате кримінальне провадження за ст. 191, 364 КК України.

Визначте, яким видом суб’єкта кримінального правопорушення є в даному випадку А., Р., Д. та У.? Які ознаки характеризують цей вид суб’єкта?

4. За вчинення серії крадіжок на території Центрального ринку в м. Харкові були затримані двоє підлітків – Д. та Р.. на вигляд їм було 13-15 років. Жодних особистих документів при них не виявилось. За словами затриманих, вони вже кілька років не мають постійного місця проживання і не можуть вказати родичів.

Як встановити вік цих осіб для вирішення питання про притягнення до кримінальної відповідальності?

5. В Особливій частині КК знайдіть по 3 статті, які передбачають відповідальність різних суб’єктів кримінального правопорушення:

- а) загальний суб’єкт;*
- б) суб’єкт зі зниженим віком, з якого може наставати кримінальна відповідальність;*
- в) суб’єкт – військовослужбовець;*
- г) суб’єкт – службова особа.*

6. Зверніться до розділу VII Особливої частини КК України. Визначте, які з них можуть вчинятися лише спеціальним, а які – загальним суб’єктом. Обґрунтуйте свої висновки.

7. Учень Д., 3.11.1989 року народження, К., 5.07.1989 року народження та Е., 23.12.1989 року народження, домовилися між собою помститися своєму однокласнику У., якого вони вважали винним у тому, що той повідомляє класному керівнику про вчинювані ними порушення дисципліни (паління, тощо). З цією метою ввечері 4.07.2005 р. вони затягли У. до підвалу покинутого будинку й зачинили двері. Випустили У. лише через 2 дні.

Чи підлягають указані особи кримінальній відповідальності за кримінальне правопорушення проти волі особи?

8. У складі групи підлітків, які вчинили низку крадіжок з магазинів та дачних будинків, було затримано й Л. Оскільки він не мав постійного місця проживання та документів, що підтверджували б особу, слідчий зазначив у кримінальному провадженні вік лише з його слів – п’ятнадцять років. Однак, під час судового засідання Л. заявив, що насправді йому виповниться чотирнадцять років лише через три місяці.

Що таке вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність? Які є його види? Як визначити вік Л. у цьому випадку?

9. Г.А., маючи умисел на виготовлення підробленого документу, до

пенсійного посвідчення, виданого на ім'я її чоловіка, що був інвалідом II групи, вклеїла свою фотокартку. Кілька місяців вона використовувала цей документ для безоплатного проїзду в транспорті. Під час перевірки документів контролерами трамвайного депо підробку було виявлено. Стосовно Г.А. було почато кримінальне провадження за ч. 1 ст. 358 КК України (підробка документу і використання підробленого документу).

Проведеною судово-психіатричною експертизою було виявлено, що Г.А. на момент вчинення інкримінованих їй діянь страждала шизофренією.

Яке рішення повинен прийняти суд стосовно Г.А.?

10. Л., підозрюючи дружину у подружній зраді з мотиву ревнощів отруїв її. Під час досудового слідства слідчий відзначив його неадекватну поведінку. Судово-психіатричною експертизою було встановлено, що в момент убивства Л. був осудним, але на теперішній час захворів на шизофренію, не може усвідомлювати свої дії і керувати ними.

Чи може Л. підлягати кримінальній відповідальності за скоєне діяння? Які заходи кримінально-правового характеру можуть бути застосовані до нього?

11. Під час сварки зі своїм батьком, який перебував в стані алкогольного сп'яніння, Ш.Р., наніс йому кілька ударів кухонним ножом, заподіявши колото-різані рани голови, грудної клітини, правого передпліччя. Його дії було кваліфіковано за ч. 1 ст. 122 КК як умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження. За висновком амбулаторної судово-психіатричної експертизи, Ш.Р. під час вчинення зазначених діянь виявляв ознаки помірної розумової відсталості (хвороба Дауна).

Чи може Ш.Р. підлягати кримінальній відповідальності за скоєне діяння?

12. Г. в стані сильного алкогольного сп'яніння пристав на вулиці до М., який відмовився дати йому сигарету. М. намагався втекти, але перечепився і впав. Г. ударив його підібраною на вулиці цеглиною. Від отриманої травми М. помер. Під час слідства Г. заявив, що був сильно п'яний і нічого не пам'ятає. Судово-психіатрична експертиза встановила, що у момент скоєння кримінального правопорушення Г. знаходився в стані алкогольного сп'яніння. До моменту проведення експертизи він захворів тимчасовим психічним розладом, що позбавило його можливості керувати своїми діями.

Чи повинен Г. нести кримінальну відповідальність?

Тема 2.5: Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення

Питання до семінару № 1:

1. Поняття, ознаки та значення суб'єктивної сторони кримінального правопорушення.
2. Вина: поняття, сутність, зміст.
3. Умисел та його кримінально-правове значення.
4. Види умислу:
 - 4.1. Прямий умисел.

- 4.2. Непрямий умисел.
- 4.3. Спеціальні види умислу.
5. Помилка в кримінальному праві, її види та кримінально-правове значення.

Питання до семінару № 2:

1. Необережність та її кримінально-правове значення.
2. Види необережності:
 - 2.1. Кримінально протиправна самовпевненість.
 - 2.2. Кримінально протиправна недбалість.
3. Змішана форма вини.
4. Мотив та мета як факультативні ознаки суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення.

Ключові слова: Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення. Вина. Форми вини. Види вини. Інтелектуальні й вольові моменти (ознаки) вини. Умисел. Поняття прямого й непрямого умислу. Спеціальні види умислу. Мотив кримінального правопорушення. Мета кримінального правопорушення. Необережність. Кримінально протиправна самовпевненість. Кримінально протиправна недбалість. Випадок (казус). Змішана (подвійна, складна) форма вини. Помилка в кримінальному праві. Юридична помилка. Фактична помилка.

Завдання до практичних занять:

1. Військовослужбовці Д. і В. під час проведення навчальних на стрілецькому полігоні виконували вправу зі стрільби з автоматів. Після команди керівника стрільб „Вогонь!” Д. зробив кілька пострілів в режимі автоматичного вогню у мішень. При цьому дві кулі з його автомату влучили у 12-річного Л., який разом з товаришами непомітно від охорони проникли на територію полігону, щоб зібрати кулі та гільзи, які лишаються після стрільб.

Проаналізуйте психічне ставлення Д. до наслідків, що настали. Чи є його вина у смерті Л?

2. Л. незаконно зберігав вдома мисливську гладкоствольну рушницю. Він тримав її на стіні (висіла на ремені на гвіздку) на висоті 1,8 м., меблів біля стіни не було. Під час ремонту дружина Л. пересунула до цієї стіни ліжко. Коли вона вийшла з дому в магазин, їх 5-річний син, якого дуже цікавила рушниця, заліз на ліжко, зняв збою зі стіни й, оглядаючи її, випадково натиснув на спусковий гачок. Стався постріл, яким було поранено іншу дитину.

Визначте психічне ставлення Л. до цього суспільно небезпечного наслідку. Що таке вина, які є її форми? Чи вбачається в даному випадку винне ставлення Л. та його дружини до наслідків, що настали?

3. 17-річний Ч. знайшов в лісі міну, що залишилася з часів Великої Вітчизняної війни. Він приніс її додому й за сараєм розпалив багаття та спробував витопити з неї толуол. До нього приєднався 15-річний брат. Міна вибухнула й осколком братові було заподіяно тяжке тілесне ушкодження.

Що таке вина, які є її форми? Проаналізуйте психічне ставлення Ч. до

наслідків, що настали.

4. К. звернулася до свого знайомого – судимого за насильницькі кримінальні правопорушення Д. із проханням сприяти в поверненні грошей (90 тис. грн.), які їй заборгувала В. За допомогу вона пообіцяла винагороду в 10 тис. грн. Вистеживши В., Д. разом із своїм приятелем Х. (якому він пообіцяв 3 тис. грн. за сприяння у кримінальному правопорушенні) заштовхнули її до автомобілю й вивезли за місто, де тримали два тижні в підвалі недобудованої дачі, прив'язану до металевого кільця. Від холоду й вогкості у підвалі В. захворіла на пневмонію. Бачачи, що В. погано себе почуває, Х. пропонував відпустити її або відвезти до лікарні, але Д. заборонив це робити, сказав: „Та нехай хоч здохне, але щоб гроші повернула”. Від пневмонії В. померла.

Що таке вина, які є її форми? Визначте форму і вид вини у вчиненому.

5. 16-річний Є. з особистих неприязних спонукань облив С-ву нітролаком та підпалив ї одяг. Від отриманих опіків потерпіла померла. Є. було притягнуто до відповідальності, а його дії кваліфіковано як умисне вбивство, вчинене з особливою жорстокістю (п. 4 ч. 2 ст. 115 КК). Адвокат склав клопотання про зміну кваліфікації цих дій як умисне тяжке тілесне ушкодження, що потягло смерть, стверджуючи, що в силу недостатнього життєвого досвіду його неповнолітній підзахисний не міг усвідомлювати суспільну небезпечність свого діяння та передбачати наслідок у виді смерті.

Що таке вина, які є її форми? З'ясуйте форму та вид вини у вчиненому кримінальному правопорушенні. Є вірною позиція обвинувачення або захисту? Чи має значення мотив вчиненого діяння?

6. Л. та В. довго перебували у конфліктних відносинах з особистих мотивів. На цьому ґрунті В. вирішив позбавити Л. життя. З цією метою він озброївся саморобним кинджалом, придбав у кіоску дві пляшки горілки й увечері прийшов додому до Л., наче б-то для того, щоб помиритися, покласти край ворожнечі, і розпити „мирову”. Насправді В. планував довести Л. до стану сп'яніння, щоб легше було розправитися з ним. Принесена В. горілка була підробленою (про що він не знав). Вживши її він та Л. отруїлися і втратили свідомість. Л., який мав хвору печінку, помер від отруєння через годину. Прийшовши вночі до свідомості В. вирішив, що Л. спить, реалізуючи свій намір ударив його принесеним з собою ножом у ділянку серця.

Що таке помилка? Чи має місце помилка в цьому випадку? Якщо так, який її вид і як вона впливає на кримінальну відповідальність В.?

Варіант: горілка була доброякісною. Сп'янівши, чоловіки поснули. Вночі до будинку приїхав батько Л. Прокинувшись, в темряві В. сплутав Л. з його батьком і ударив ножом останнього.

Чи змінюється рішення в цьому випадку? Якщо так, то яким чином?

7. К. дізнався, що в заповіті, складеним Ф., спадкоємцями зазначені він і родина В-х. Він вирішив позбутися В-х, щоб залишитися єдиним спадкоємцем. Озброївшись електрошоковим пристроєм і універсальною викруткою з насадкою

у вигляді шила, К. прийшов до будинку садівничого товариства, де мешкали В.В.Г., В.Н. та їх трирічний син В.В. У будинку в цей час знаходилась В.Н. із сином. Щоб позбавити В.Н. можливості чинити опір, К. застосував до неї електрошокер. Оскільки пристрій не спрацював, а В.Н. стала кричати, він завдавав їй цим пристроєм численні удари в різні частини тіла, у тому числі по голові й у груди. Почувши крики матері, до кімнати увійшов малолітній В.В. Тоді К. почав бити обох по чергово електрошокером, а коли той розбився – універсальною викруткою з насадкою у вигляді шила, завдав матері й дитині удари по голові, в шию, груди, живіт, спричиняючи особливий біль і страждання. В.Н. унаслідок численних (40) поранень у ділянки розташування життєво важливих органів померла на місці події, а В.В., якому було заподіяно 17 поранень, залишався живим, і К. задушив його зашморгом із поясу від халата В.Н.

Проаналізуйте суб'єктивну сторону вчиненого. Що таке вина, які є її форми? Визначте форму і вид вини.

8. М. влітку наймався працювати охоронцем на сільгосппідприємства, для чого придбав гладкоствольну мисливську рушницю й патрони до неї. В кількох набоях він зменшив кількість пороху й замість дробу зарядив їх кам'яною сіллю. Під час святкування дня народження М. його знайомий К. повів себе зухвало, ображав гостей, бив посуд. Господар квартири М. намагався вигнати його з приміщення, але К. опирався. Тоді М. узяв рушницю, й, вважаючи, що вона заряджена патроном із сіллю, вистрілив, цілячись К. в ноги. В рушниці насправді був заряджений патрон з картечкою (про що М. забув). Від отриманого широкого поранення (в тому числі ушкодження пахової артерії) К. помер на місці. М. намагався зупинити кровотечу, викликав медичну допомогу.

Варіант 1: М. прицільно вистрілив К. в обличчя. Патрон було споряджено сіллю. Згідно з висновком судово-медичної експертизи, цими діями потерпілому було завдано тілесні ушкодження у вигляді поранення верхньої частини обличчя з руйнуванням і дефектом (відсутністю) м'яких тканин перенісся, прилеглих ділянок бічних поверхонь носа та очних впадин, лівого надбрів'я, верхньої повіки лівого ока, а також кісткових структур носа, що може бути усунено лише шляхом операції.

Що таке вина, які є її форми? Визначте форму вини і вид вини в обох варіантах.

9. Мешканці Харкова Т. та В. періодично виїжджали до сільських районів області для збирання дикоростучих конопель, які згодом переробляли та продавали. Одного разу до них приєднався Н., який умовив В. взяти його в групу для заробітку. Прибувши на електричці до одного з сіл, указані особи розійшлися, щоб обійти якомога більшу територію, домовившись зустрітися на зупинці електропотягу. У сутінках на одному з пустирів Н. побачив зарості рослини череди трьохроздільної (*Bidens L.*), яка формою листя дещо нагадувала коноплі. Н., сплутавши її з коноплею, вирвав кілька десятків рослин та поклав до сумки. В електричці Т., В., Н. викликали підозру у наряді поліції, й під час огляду речей з сумок Т. і В. було вилучено рослини коноплі, а в Н. – череди.

Зверніться до Постанови Пленуму Верховного Суду України № 4 від

26.04.2002 „Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів”. Що таке помилка? Чи має місце помилка в цьому випадку? Якщо так, який її вид і як вона впливає на кримінальну відповідальність Н.?

10. Учасник банди Ф. отримав від керівника банди наказ вчинити убивство З., який виступав свідком у кримінальному провадженні про кримінальні правопорушення банди. Вивчивши спосіб життя жертви, Ф. вирішив скористатися гранатою і ввечері кинув її у вікно кімнати З. Від вибуху гранати З. загинув, а його мати, яка в цей час також перебувала в кімнаті, отримала тяжке тілесне ушкодження.

Проаналізуйте суб'єктивну сторону вчиненого кримінального правопорушення. Визначте форму і вид вини. Чи впливає на кримінально-правову оцінку дій Ф. та обставина, чи було відомо Ф. про перебування у кімнаті З. матері останнього?

11. З. домовився з А. про ремонт автомобілю, що належав З. Оскільки на цей момент грошей він не мав, а ремонт був потрібний терміново, вони домовилися, що його вартість він сплатить через місяць. Однак, через місяць грошей він не сплатив, не зважаючи на кількаразові нагадування А. Через два місяці А., щоб примусити З. віддати борг, почав погрожувати йому фізичною розправою, а коли й це не допомогло, в одній зі сварок ударив З. викруткою в ліву частину грудної клітини. Від пошкодження серця З. помер. А. було засуджено за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК України.

Зверніться до ст. 115 КК України. Що таке мотив кримінального правопорушення? Визначте, чи є корисливим мотив кримінального правопорушення, вчиненого А.? Факультативною чи обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони кримінального правопорушення є мотив у складі кримінального правопорушення, передбаченого п. 6 ч. 2 ст. 115 КК. З'ясуйте, у яких кримінальних правопорушеннях, передбачених статтями розділу II Особливої частини КК України мотив є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони?

12. Аварійна бригада комунального підприємства виконувала роботи з ліквідації наслідків розриву теплотраси. Після того, як його було усунено, майстер А., що керував роботами, наказав слюсарям О. і Д. та газозварнику Л. завершувати роботу без нього, бо він поспішає на день народження дочки. Оскільки вже сутеніло, робітники вирішили не засипати котлован, а огородили його обрізками дощок та труби, на які прив'язали мотузки й шматки картону, вважаючи це достатнім засобом перестороги для громадян, що проходять повз котловану. Вони також звернули увагу, що двір багатоповерхового будинку, у якому провадилися роботи, добре освітлювався. Після цього бригада поїхала з двору, щоб повернутися вранці й закінчити роботи. О 24-й годині вуличні ліхтарі було вимкнено. Мешканець будинку В., який о 1-й год. повертався додому, не помітив „огорожі”, упав у котлован і від падіння отримав тяжке тілесне ушкодження.

Проаналізуйте психічне ставлення зазначених в завданні осіб до наслідків, що настали для здоров'я В. Чи є у вчиненому винне ставлення до наслідків? Якщо так, якою є форма вини? Проаналізуйте її інтелектуальний і вольовий моменти.

Чи зміниться рішення, якщо робітники поїхали, не огородивши котловану?

13. Увечері Д. відзначав день народження в компанії друзів. Перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння середнього ступеня він сів в свій автомобіль й збирався їхати додому. На зауваження одного з друзів, що він п'яний, Д. відповів, що багато разів їздив п'яним й може доїхати додому навіть у гіршому стані. В дорозі Д. не впорався з керуванням (причиною чого був стан сп'яніння), виїхав на тротуар і збив двох пішоходів. Один загинув, іншому було заподіяно тяжке тілесне ушкодження. Злякавшись, Д. не зупинився, почав тікати з місця пригоди. Йому здалося, що його переслідує поліцейський автомобіль. Він збільшив швидкість руху, а побачивши, що дорогу переходить група людей, не став зупинятися, збивши ще трьох пішоходів (один з них загинув, а двом було заподіяно тяжкі тілесні ушкодження). Після затримання він пояснював, що думав у цей час лише про втечу й можливість уникнути відповідальності.

Проаналізуйте суб'єктивну сторону вчиненого. Визначте вид і форму вини. Що таке змішана форма вини і чи можна в даному випадку вести мову про неї? Які є її види?

14. Л. під час будівництва гаражу змішував вапняний розчин. Неподалік грали діти, і кілька хлопців почали глузувати з його брудного одягу. Образившись, Л. спробував прогнати бешкетників, махнув в їхній бік рукою. На руці були рештки вапна. Шматки розчину з руки Л. потрапили в око 12-річному Р., чим потерпілому було заподіяно хімічний опік, наслідки якого було визначено судово-медичною експертизою як середньої тяжкості тілесне ушкодження.

Проаналізуйте суб'єктивне ставлення Л. до вчиненого. Чи є у вчиненому винне ставлення до наслідків? Якщо так, якою є форма вини? Проаналізуйте її інтелектуальний і вольовий моменти.

15. У. та С. в дворі домоволодіння У. розпивали спиртні напої. Між чоловіками виникла сварка, що переросла у бійку. Під час неї С. ударив У. кулаком у підборіддя, і той, втративши рівновагу, упав, забившись потилицею о бетонний стовпчик, який лежав у дворі. Від удару У. помер на місці. Місцевим судом С. було засуджено за ч. 2 ст. 121 КК. Судово-медичною експертизою встановлено, що удар С. в обличчя заподіяв У. легке тілесне ушкодження без короточасного розладу здоров'я, а причиною смерті є перелом кісток склепіння черепа й двосторонній крововилив під м'яку мозкову оболонку, що могли утворитися при ударі головою об бетонний стовп.

Звернувшись до ст.ст. 119, 121, 125, 128 КК, визначте форму і вид вини у вчиненому. Чи вірне рішення ухвалено судом?

16. Вечері група підлітків з хуліганських спонукань почала бійку з кількома робітниками, що поверталися вечері з фабрики. Один з учасників бійки – 15-річний В. побачив, що до місця наближаються інші робітники. В цей час з нього

збили хутряну шапку. Побоюючись, що робітники затримують хуліганів, або, вступившись за товаришів, поб'ють їх, він почав тікати, схопивши з землі шапку. Коли його затримали, виявилось, що капелюх, який він тримає в руках, належить не йому, а одному з робітників. Його шапку було підібрано згодом на місці бійки під час його огляду. Щодо кількох підлітків було почате кримінальне провадження за вчинення хуліганства, а щодо В. – і за ч. 2 ст. 186 КК.

Визначте суб'єктивну сторону вчиненого. Чи вірне рішення прийняв слідчий?

17. Зварювальники Я. та З. провадили професійні роботи на території військової частини, установлюючи грати в приміщеннях, де зберігалося військове майно. З. обтер обладнання ганчіркою й поклав її у кутку кімнати. На нього потрапили іскри, але робітники цього не побачили. Закінчивши роботу, Я. та З. пішли з приміщення. Вночі ганчірка зайнялася, від чого трапилася пожежа. Було знищено військового майна у великих розмірах, кілька військовослужбовців отримали тілесні ушкодження різної тяжкості.

Проаналізуйте суб'єктивну сторону вчиненого. Визначте вид і форму вини.

18. Б. придбала в магазині рибні консерви, з яких виготовила салат. Салатом вона ввечері нагодувала свого чоловіка. Вночі йому стало погано, почалися сильні болі в животі. Довелося викликати медичну допомогу. В лікарні чоловік помер від враження печінки. За висновками судово-медичної експертизи, причиною смерті стало отруєння недоброякісними консервами.

Чи є винними дії Б.?

19. Перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, Д. палила на балконі. Непогашений недопалок сигарети вона кинула з балкону, не подивившись, куди він потрапив. Недопалок упав на балкон поверхом нижче. На балконі господар квартири В. зберігав старі речі, які загорілися. Почалася пожежа, під час якої згоріли квартири на двох поверхах, власникам було заподіяно шкоду на суму 64 тис. 297 грн. Сама Д. отримала тяжкі тілесні ушкодження.

Визначте психічне ставлення Д. до вчиненого.

20. Працівник охоронної фірми М. супроводжував вантажні платформи з легковими автомобілями. Кілька підлітків, скориставшись тим, що на підйомі потяг зменшив швидкість руху, почали вправлятися у влучності, кидаючи каміння в автомобілі. Коли було пошкоджено два автомобілі, М., намагаючись налякати підлітків, також кинув в них каменем. Камінь влучив в голову неповнолітнього Р. Від отриманої травми потерпілий помер.

Визначте форму і вид вини М. Які обставини слід врахувати при їх встановленні?

21. Відпочиваючи на водосховищі, Д. самовільно взяв чужий катер (навички управління яким не мав) та управляючи ним, здійснив наїзд на човен, в якому перебували Л-ва і Ф. Від сильного удару човен перекинувся, а Л-ва отримала тяжке тілесне ушкодження, потрапивши під гвинт катеру. Д. стверджував, що заподіяв шкоду без умислу, оскільки розраховував, що встигне повернути.

Визначте психічне ставлення Д. до вчиненого. Чи підлягає кримінальній відповідальності В.? Визначте форму і вид вини у вчиненому.

Розділ 3

Тема 3.1: Стадії вчинення кримінального правопорушення

Питання до семінару:

1. Поняття, ознаки та види стадій вчинення кримінального правопорушення.
2. Закінчене кримінальне правопорушення, його ознаки.
3. Готування до кримінального правопорушення, його ознаки та види.
4. Поняття замаху на кримінальне правопорушення, його ознаки.
5. Відмежування стадій кримінального правопорушення одна від одної.
6. Кримінальна відповідальність за незакінчене кримінальне правопорушення.
7. Добровільна відмова від вчинення кримінального правопорушення та її правові наслідки.

Ключові слова: Стадії вчинення кримінального правопорушення. Готування до кримінального правопорушення. Види підготовчих дій. Замах на кримінальне правопорушення. Закінчений та незакінчений замах. Замах на непридатний об'єкт та замах непридатними засобами. Закінчене кримінальне правопорушення. Кримінальна відповідальність за незакінчене кримінальне правопорушення. Добровільна відмова при незакінченому кримінальному правопорушенні. Правові наслідки добровільної відмови. Дійове каяття.

Завдання до практичних занять:

1. Д. уночі проник з метою викрадення приватного майна у будинок, що належав Р. і почав складати до валізи майно. Утримуючи при собі валізу з речами (вартістю 1975 грн.), Д. намагався перебратися через підвіконня, відкривши вікно з будинку й був в цей момент помічений власником майна. Вистрибнувши через вікно з помешкання Д. облишив під ним сумку з викраденим, яка заважала йому бігти, й утік. Цього ж дня приблизно о 23-й год. працівники поліції затримали його. Поліцейські, які затримували Д., засвідчили, що в затриманого не було з собою ніяких речей.

Слідчим дії Д. було кваліфіковано за ч. 3 ст. 185 КК (як крадіжку, вчинену з проникнення в житло).

Що таке стадії кримінального правопорушення? Звернувшись до ст. 185 КК, Постанови № 10 Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 року «Про судову практику у справах про злочини проти власності», визначте стадію кримінального правопорушення, вчиненого Д. Кримінальним правопорушенням з матеріальним чи з формальним складом є крадіжка? Як це обґрунтувати? Чи вірно було кваліфіковано дії Д.?

2. Впродовж квітня при випадкових зустрічах в приміщенні райсуду адвокат Н. тричі пропонував ст. слідчому в ОВС Б. матеріальну винагороду без визначення її суми за те, щоб той прийняв рішення про закриття кримінального

провадження відносно його підзахисного С., на що той категорично відмовлявся. 16 травня адвокат Н. зайшов в службовий кабінет старшого слідчого Б. і в ході розмови пояснив, що при собі має гроші в сумі 2200 доларів США, які і передасть Б. за те, щоб останній закрит кримінальне провадження. Гроші він поклав у том кримінального провадження, що лежав на робочому столі. Слідчий відмовився від їх отримання.

Визначте стадію вчинених Н. кримінальних правопорушень.

3. 21 червня приблизно о 1-й годині С. за попереднім зговором із М. розбили шибку у вікні приватного будинку в с. Новодмитрівці Харківської області, через отвір наставили обріз мисливської рушниці на господарів (подружжя Д-ків) і стали вимагати гроші. Господарі відповіли, що в них грошей немає, і запропонували забрати з подвір'я домашніх тварин (кролів, курей). Злочинці, почувши сторонні звуки та боячись бути затриманими, з місця події втекли, нічого не забравши з двору.

Що таке стадії вчинення кримінального правопорушення, які є їх види? Зверніться до ст. 187 КК. Яка стадія кримінального правопорушення на вашу думку, має місце в цьому випадку? Обґрунтуйте свою думку.

4. 31 серпня К., знаходячись на торговельному місці, де працював реалізатором відео- та аудіопродукції, здійснюючи умисел на незаконну реалізацію контрафактних дисків для лазерних систем зчитування формату DVD, розташував ці диски на вітрині. О 10 годині диски формату DVD, упаковки яких не були марковані контрольними марками, в кількості 1418 штук на загальну суму 34 400 гривень були вилучені працівниками поліції.

Що таке стадії вчинення кримінального правопорушення, які є їх види? Зверніться до КК. Яка стадія кримінального правопорушення, на вашу думку, має місце в цьому випадку? Обґрунтуйте свою думку.

5. Л., який мав непогашену й не зняту судимість за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 186 КК України, через півроку після звільнення з місць позбавлення волі спланував скоєння нападів на громадян, які пізно ввечері виходять з метро. Для цього він підібрав на звалищі металеву трубу діаметром 3 й довжиною 87 см, забив у порожнину дерев'яного кілка для посилення удару, обмотав її ізоляційною стрічкою та приладнав гумове руків'я. Він запропонував 17-річному Ш. разом з ним скоювати напади. Пропозицію було прийнято. Однак, через один день після цього Ш. злякався відповідальності й розповів про цю пропозицію своєму родичеві В., який працював в кримінальній поліції. Л. було затримано.

Чи є ознаки кримінального правопорушення у діях Л.? Якщо так, якою є стадія кримінального правопорушення? Проаналізуйте її об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Чи є кримінальним правопорушенням поведінка Ш.?

Варіант: Л. разом із Ш. о 23-й год. з метою відкритого викрадення чужого майна біля виходу зі станції метро намагалися силоміць зупинити О., який повертався додому. Однак, О. вирвався від них та почав тікати, і голосно кричати: „На допомогу! Грабують!“. Л. та Ш. погналися за ними, але не наздогнали, а були затримані нарядом поліції.

6. Домовившись про крадіжку, Б. із Ц. зробили під бетонною стіною автостоянки підкоп і через нього проникли на її територію. Для крадіжки вони

обрали мікроавтобус „Форд”, що належав ТОВ „Корунд”. Б. відчинив його дверцята й проник в салон, Ц. стояв поруч з автомобілем. Коли Б. витягнув з панелі приладів автомагнітолу, до автомобілю підійшов охоронець автостоянки. Ц. сказав, що машина належить його батькові, який просив забрати з нього речі. Однак, охоронець їх затримав.

Якою є стадія вчиненого Б. і Ц. кримінального правопорушення? Проаналізуйте її об’єктивні та суб’єктивні ознаки.

Варіант: охоронець затримав Б. і Ц. в той час, коли вони намагалися зробити підкоп під стіною

7. Мешканець м. Києва О., закінчивши училище, тривалий час не міг влаштуватися на роботу за фахом. На цьому ґрунті він почав зловживати спиртними напоями і в бесідах із приятелями часто казав, що готовий вбивати і грабувати, лише б заробити. Одного разу, коли в кафе він голосно розповідав про це своєму знайомому, розмова була почута дільничним інспектором поліції Г-вим. Той затримав О. за готування до кримінального правопорушення.

Визначте поняття закінченого і незакінченого кримінального правопорушення. Чи є ознаки кримінального правопорушення в діях О.? Як слід вирішити проблему з точки зору кримінального законодавства?

Варіант: О. придбав на ринку міста дев’ять замків різних моделей вітчизняного й імпортного виробництва і тренувався у себе вдома відкривати замки, бажаючи навчитися робити це за декілька секунд. Про це стало відомо Г-ву.

Як повинне бути вирішене питання про кримінально-правову оцінку цього випадку? Проаналізуйте об’єктивні й суб’єктивні ознаки готування до кримінального правопорушення. Чи є вони в діянні О.?

8. Р., о 01 год. 05 хв., керуючи автомобілем «Кіа Церато», був зупинений працівниками поліції Д., Я. для перевірки документів і з’ясування обставин руху в вечірній час доби. Перебуваючи стані алкогольного сп’яніння, розуміючи протиправність своїх дій, однак, бажаючи уникнути адміністративної відповідальності, діючи умисно, знаходячись в салоні службового автомобілю «Тойота» Р. намагався передати інспектору гроші в сумі 1500 гривень, поклавши їх між передніми сидіннями. Інспектор гроші не взяв та запросив до автомобілю своїх колег та понятих.

Що таке стадії вчинення кримінального правопорушення? Визначте стадію вчиненого кримінального правопорушення. Розкрийте її об’єктивні і суб’єктивні ознаки.

9. З метою позбавлення життя В., якому він був винен 400 доларів США, Ч. озброївся ножом та пляшкою, проник до будинку свого кредитора і став чекати В. з метою вбити його. Між 22-ю й 23-ю годинами до будинку під’їхав на автомобілі В. Коли В. увійшов в будинок, Ч. вдарив його ззаду ножом по голові, заподіявши різане поранення правої половини обличчя. В. активно захищався, відштовхуючи Ч. руками, і намагався втекти, але той, скориставшись тим, що В. повернувся до нього спиною, ударив по голові потерпілого заздалегідь підготовленою пляшкою. В. удалося відкрити двері і з криками про допомогу втекти, у зв’язку з чим Ч. не довів свій умисел на його вбивство до кінця. Побоюючись бути затриманим, Ч. не став переслідувати В.

На досудовому слідстві Ч. стверджував, що він добровільно відмовився від кримінального правопорушення, а тому кримінальне провадження слід закрити, його звільнити від кримінальної відповідальності.

Що таке добровільна відмова і які її ознаки? Чи вірне твердження Ч.?

10. За попередньою змовою А. та Д. вимагали від власника кафе «Кавказ» сплатити їм 2 тис. доларів США, погрожуючи, що спалять кафе. Власник кафе Н. погодився і домовився про передачу грошей через тиждень. У призначений час А. та Д. не з'явилися, оскільки дізналися, що брат власника кафе працює в СБУ.

Визначте, якою є стадія кримінального правопорушення, вчиненого А. і Д. Обґрунтуйте відповідь.

11. На ґрунті особистих неприязних стосунків між С. та Р. виникла сварка, під час якої з Р. спробував ударити С. по голові сокирою. Однак той закрив голову рукою і удар прийшовся по ній. Р. спробував ударити ще раз, але С. відхилився й удар прийшовся у його плече. Ударом сокири С. було заподіяно середньої тяжкості тілесні ушкодження. Далі Р. бити С. вже не став.

Дайте кримінально-правову оцінку діям Р.

12. Т., перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, зайшов до сусіда. Вдома була лише донька того – 10-річна О. знаючи, що дівчинка страждає на розумову відсталість, Т. вирішив зґвалтувати її. Коли він розпочав статевий акт, О. закричала, що їй боляче, почала плакати. Т. припинив свої дії і пішов з дому.

Зверніться до Постанови Пленуму Верховного Суду України № 5 від 30.05.2008 р. «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи». Що таке добровільна відмова та які її ознаки? Чи можна вважати, що Т. здійснив добровільну відмову? Чи змінюється відповідь, якщо Т. спробував зняти з О. одяг, але та розпочала плакати, і той пішов з дому?

13. Н., що страждав на наркоманію, вчинив крадіжку з кафе, а потім з метою викрадення чужого майна проник до магазину. Коли він оглянув приміщення, йому стало недобре внаслідок наркотичної абстиненції, і він залишив магазин, нічого не забравши з нього.

Що таке добровільна відмова та які її ознаки? Чи можна вважати, що Н. здійснив добровільну відмову від крадіжки з магазину? Назвіть правові наслідки добровільної відмови.

Тема 3.2: Співучасть у кримінальному правопорушенні

Питання до семінару:

1. Види співучасників у кримінальному праві України.
2. Форми співучасті.
3. Особливості кримінальної відповідальності співучасників.
4. Спеціальні питання відповідальності при співучасті.
5. Причетність до кримінального правопорушення.

Ключові слова: Співучасть у кримінальному правопорушенні. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки співучасті. Види співучасників. Виконавець кримінального правопорушення. Співвиконавець кримінального правопорушення. Організатор

кримінального правопорушення. Підбурювач. Пособник. Види пособництва. Форми співучасті. Проста співучасть. Складна співучасть (співучасть із розподілом ролей). Вчинення кримінального правопорушення групою осіб. Вчинення кримінального правопорушення групою осіб за попередньою змовою. Вчинення кримінального правопорушення організованою групою. Вчинення кримінального правопорушення злочинною організацією. Кримінальна відповідальність співучасників. Особливості кримінальної відповідальності організаторів та учасників організованої групи чи злочинної організації. Співучасть у кримінальних правопорушеннях із спеціальним суб'єктом. Провокація кримінального правопорушення. Експес виконавця. Безнаслідкова співучасть. Невдале підбурювання або пособництво. Добровільна відмова співучасників. Причетність до кримінального правопорушення.

Завдання до практичних занять:

1. Охоронець складу супермаркету Ф., влаштувавшись на роботу, дізнався, що за кожне попереджене розкрадання співробітник відділу охорони отримує премію. Він підмовив свого сусіда – 13 літнього Л. – інсценувати проникнення до складу й спробу викрадення товарів. Ф. пояснював Л., що його як малолітнього до кримінальної відповідальності не притягнуть, і пообіцяв йому сплатити частину з отриманої премії. Л. заліз до складу й був затриманий Ф.

Чи є ознаки співучасті у вчиненому Ф. та Л.? Дайте кримінально-правову оцінку діянню Ф.

2. 21 жовтня біля 22 год. І-в разом із К-вим, знаходячись в стані алкогольного сп'яніння, побачили Л., яка мала при собі жіночу сумочку. У них виник намір, направлений на вчинення нападу на Л. з метою заволодіння її майном. Реалізуючи свої наміри, І-в почав спостерігати за навколишньою обстановкою, а К-в підбіг до Л., штовхнув її, від чого остання впала на землю та отримала тілесні ушкодження у вигляді перелому головки плечової кістки, що за ознакою тривалого розладу здоров'я відноситься до тілесних ушкоджень середнього ступеня тяжкості. Після цього К-в відкрито викрав у Л. її сумочку вартістю 50 грн. з грошима в сумі 100 грн.

Дайте поняття співучасті у кримінальному правопорушенні. Які види співучасників передбачає КК України? Аргументовано визначте роль у вчиненні кримінального правопорушення кожної з указаних у завданні осіб. Чим виконавець кримінального правопорушення відрізняється від інших співучасників кримінального правопорушення? Хто з вказаних осіб підлягає кримінальній відповідальності за заподіяне потерпілій тілесне ушкодження?

3. С., механік сільгоспспідприємства “Роса”, звернувся до своїх родичів Д. та П. з пропозицією про надання допомоги у викраденні зерна нового урожаю з току підприємства, пообіцявши віддати за це частину викраденого збіжжя. Давши згоду на участь у кримінальному правопорушенні, Д. розповів про намір вчинити крадіжку своєму приятелю Л., який працював водієм вантажного автомобілю. Л. запропонував братам П. та С. свої послуги у вивезенні з току викраденого зерна. Крім того, С. звернувся до охоронця току М. з пропозицією приєднатися до їхньої групи, однак той відмовився, але пообіцяв, що під час свого чергування не

заважатиме вивезти зерно з території току. Вночі, під час чергування М., С. зі співниками викрали й вивезли на автомобілі, яким керував Л., близько 5 т. зерна пшениці й ячменю.

Дайте поняття співучасті у кримінальному правопорушенні. Які види співучасників передбачає КК України? Аргументовано визначте роль у вчиненні кримінального правопорушення кожної з указаних у завданні осіб. Чи є М. співучасником кримінального правопорушення? Визначте форму співучасті.

4. А.Р., який працював продавцем, знайшов біля свого кіоску загублений паспорт на ім'я Ч. Він вирішив з використанням цього документу здійснити крадіжку і запропонував своїй дружині Л.Р. план, згідно з яким Л.Р. повинна влаштуватися на роботу продавцем кіоску за підробленим паспортом, а через кілька днів вночі вони з А.Р. викрадають з кіоску весь товар та гроші. Л.Р. спочатку відмовилась брати участь у кримінальному правопорушенні, але після довгих вмовлянь чоловіка дала згоду. А.Р. вклеїв у паспорт фотокартку своєї дружини, Л.Р. влаштувалася працювати в ларьок. Через тиждень А.Р. під'їхав вночі до кіоску на автомобілі, Л.Р. забрала з кіоску майно та гроші (усього на суму 23 тис. грн.), що належали ТОВ й вивезли та привласнили.

Що таке форми співучасті? Проаналізувавши ситуацію, визначте, яка форма співучасті має місце в цьому випадку. Назвіть види співучасників. Чи зміниться кримінально-правова оцінка, якщо А.Р. наказав Л.Р. взяти участь у крадіжці, обіцяючи в разі незгоди „вигнати її на вулицю” (квартира, в якій мешкало подружжя, належала йому).

5. О., яка та чоловік якої були ВІЧ-інфіковані і на законній підставі одержували медичний препарат «Еднок», що містить наркотичний засіб «Бупренорфін», підшукала можливість непомітно для медичного персоналу виносити його за територію медичної установи для його подальшого збуту. Розуміючи, що самотійно вчинення даного кримінального правопорушення неможливо, вона прийняла рішення, що для здійснення злочинного задуму їй необхідно залучити інших осіб. З цією метою, на початку січня О., повідомила свого чоловіка про свої наміри, після чого запропонувала останньому спільно з нею і під її керівництвом скоювати кримінальні правопорушення у сфері незаконного обороту наркотичних засобів. Після цього, формуючи склад злочинної групи, О. та її чоловік, діючи згідно домовленості, запропонували Д-вій і К. здійснювати незаконний збут наркотичних засобів на території міста, на що ті погодилися. О., діючи згідно відведених собі ролі і погоджено з рештою співучасників злочинної групи, одноосібно ухвалювала рішення про вартість і кількість збуваного наркотичного засобу, а також розподіляла між ними прибуток, одержаний від злочинної діяльності. Перевезення наркотичних засобів, а також при їх збуті О. і її чоловік здійснювали власним автомобілем «ВАЗ 2107».

Визначте роль, яку роль виконувала при вчиненні кримінальних правопорушень кожна з указаних осіб. Обґрунтуйте відповідь.

6. Б-кий, Ц., Д. та У. у парку разом вживали спиртні напої. Пізно ввечері, коли всі учасники компанії перебували у стані алкогольного сп'яніння, Б-кий сказав, що йому вже пора додому й спробував піти з компанії. Але його спинив Д. й звинуватив у тому, що він „не поважає компанію”. На цьому ґрунті між ними виникла сварка, яка переросла в бійку, до якої приєдналися Ц. й У., які також

почали бити Б-кого. Коли той втратив свідомість, У. сказав іншим учасникам бійки, що потерпілого слід убити, інакше він заявить в поліцію про побиття. Погодившись із цим, Ц. знайшов металеву трубу довжиною 1,2 м., поклав її на горло непритомному Б-кому й запропонував іншим стати на кінці труби. З одного боку на трубу став Ц., який був найважчим, з іншого – У. та Д. Смерть Б-кого настала від асфіксії.

Що таке співучасть у кримінальному правопорушенні? Назвіть її об'єктивні та суб'єктивні ознаки та укажіть, яким чином вони виявилися в даній ситуації? Розкрийте зміст спільності як об'єктивної та суб'єктивної ознаки співучасті. Визначте види співучасників у вчиненому убивстві.

7. О 23-й год. група підлітків – Д., А., Ц. на алеї парку зустріли К., яка поверталася від подруги. За наказом А., вони обступили її й не давали можливості пройти. А. запропонував К. добровільно здійснити з ним статевий акт, попередивши, що у випадку відмови в статеві зносини з нею вступлять також Д. та Ц. К., злякавшись цього, погодилася, і А. здійснив із нею статевий акт у природній формі. Д. та Ц. стояли поруч. Як свідчила потерпіла, фізичну силу вони до неї не застосовували, однак висловлювалися: „Мовчи, а то гірше стане”.

Що таке співучасть у кримінальному правопорушенні? Звернувшись до ст. 152 КК та Постанови Пленуму Верховного Суду України "Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи" від 30.05.08 р. №5, з'ясуйте, чи можна вважати згвалтування потерпілої К. вчиненням у співучасті? Якщо це так, визначте, яким чином проявилися об'єктивні та суб'єктивні ознаки співучасті у цьому випадку.

8. Р., що мав судимості за шахрайство та Л., його приятель, розробили план незаконного заволодіння квартирами громадян. Вони домовилися з Д., Е., З., що вони підшукуватимуть безробітних одиноких громадян, які мали у власності житло й вмовлятимуть виїхати з міста в сусідню область „на заробітки”. Насправді ж, згідно з планом Р., власників квартир Е. та З. вивозили на дачу до Р., де інші учасники – Н. і О. примушували потерпілих кілька днів вживати велику кількість спиртного. Після цього на дачу привозили нотаріуса Т. (який знав всі обставини та отримував частку з продажу кожної квартири), і він під приводом „оформити документи на працевлаштування” пропонував розписатися в заздалегідь підготовлених генеральних дорученнях на управління квартирами, виданих наче б-то від їхнього імені Р. і Л. Користуючись отриманими таким чином дорученнями, Р. та Л. організовували продаж квартир потерпілих. Після цього Н. та О. продовжували примушувати потерпілих пити спиртне, доки не наставала смерть від алкогольного отруєння. Таким чином було оформлено право власності на три квартири у м. Харкові, які були продані.

Що таке форми співучасті? Яка форма співучасті має місце у вчинених кримінальних правопорушеннях? Чим організована група відрізняється від злочинної організації?

9. У квітні Л. створив групу для спільного зайняття злочинною діяльністю з метою вчинення шахрайств на території м. Полтава. До складу злочинної групи він залучив Н., Ш., С. Діяльність злочинної групи була направлена на заволодіння грошовими коштами громадян шляхом обману та зловживання довірою під виглядом здійснення незаконного обміну іноземної валюти (доларів США, євро).

Л. розробляв усний план злочинної діяльності по вчиненню шахрайства відносно громадян, визначав місця, вчинення кримінальних правопорушень, ретельно підбирав сам та доручав іншим співучасникам визначати об'єкти злочинних посягань, розподіляв ролі між співучасниками групи, давав вказівки на вчинення кримінального правопорушення. Згідно з цим планом, Н. та Ш. пропонували громадянам обмін валюти, Л. та С. спостерігали за діями учасників групи та після подання ними раніше обумовленого умовного сигналу, відволікали увагу потерпілого від грошей та того, хто проводив обмін, роблячи зауваження про недопустимість обміну валюти не в обмінних пунктах, після чого затримували на деякий час потерпілого. Так вони давали можливість члену групи, який міняв гроші, зробити підміну купюр, заволодіти коштами та покинути місце Спільно Л., Н., Ш., С. готували знаряддя кримінального правопорушення (підшукували купюри різного номіналу, які складали відповідним чином, що не було видно їх номіналу, розкладали у різні відділення гаманців для зручності та швидкості при вчиненні підміни одних купюр на інші). Кошти, одержані злочинним шляхом, розподілялися між учасниками злочинної групи. Було доведено 3 епізоди злочинної діяльності вказаних осіб.

Суд прийшов до висновку, що вказані особи вчинили шахрайство у складі організованої групи.

Чи вірне таке рішення? Що таке форми співучасті? Які ознаки характеризують організовану групу? Які з них вбачаються у викладеному вище? Якими є особливості кримінальної відповідальності, якщо кримінальне правопорушення вчинено організованою групою?

10. Маючи судимості за виготовлення і збут наркотичних речовин, Б. вирішив знову зайнятися злочинним промислом. Однак, побоюючись кримінальної відповідальності, він вирішив особисто наркотики не збувати. Знаючи осіб, які виготовляли наркотичні речовини, та осіб, які були готові придбавати ці речовини, він підмовив свого 13-річного племінника Р., та його товариша – 12 річного Л. „робити бізнес”: він, Б., домовляється про продаж наркотиків та психотропних речовин, а Р. і Л. доставляють їх покупцям, отримують від них гроші та передають їх Б. За цим планом група діяла кілька місяців, причому Б. сплачував підліткам невелику частину виручених грошей. Оскільки Б. особисто не придбав та не збував зазначені речовини, то вважав, що притягти до відповідальності його неможливо.

Чи так це насправді? Чи можна у даному випадку вести мову про кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті? Як вирішити питання про відповідальність Б., Р., Л.? Чи зміниться рішення, якщо кримінально протиправна діяльність тривала три роки?

11. Громадянин Болгарії Д-в, який постійно проживав у м. Києві, перебуваючи на батьківщині, у м. Софія, познайомився з особами, які запропонували йому придбати велику партію підроблених купюр номіналом 100 доларів. Повернувшись в Україну, Д-в протягом двох місяців знайомився з громадянами, які погоджувалися б продавати підробки за значно зниженими цінами. Він визначив вартість продажу підроблених банкнот, термін їх реалізації, розподілив прибутки кожного з учасників. Його дружина, Д-ва, визначала місця зустрічей, розробила систему зв'язку й умовних знаків.

Визначте форму співучасті та види співучасників.

12 В.К. за попередньою змовою з Є.Т. вчинив крадіжку приватного майна з квартири, заподіявши власнику збиток в розмірі 320 грн. При розслідуванні цього кримінального правопорушення виявилось, що Є.Т. місяць тому також вчинив крадіжку з кишені куртки гаманця з 50 доларами США та 342 гривнями. В.К. та Є.Т. слідчим було пред'явлено обвинувачення у крадіжці, вчиненій за попередньою змовою групою осіб, з проникненням у житло, повторно.

Назвіть особливості кримінальної відповідальності співучасників за КК України. Чи вірний висновок було зроблено слідчим? Обґрунтуйте відповідь.

13. М. розповів С., що у його знайомого Д. Г. при собі зберігається постійно значна сума грошей, отримана за продаж будинку. Він сказав, що боїться бути впізнаним, тому для здійснення задуманого запропонував С. підібрати собі іншого співвиконавця в особі Т. Потім М. забезпечив С. масками, курткою, взуттям, рукавичками, а також склав план садиби подружжя Д. При цьому злочинці домовилися, що всі гроші, які вони викрадуть, будуть поділені на трьох.

Відповідно до плану вчинення кримінальних правопорушень, Т. і С. о 24-й год., взявши одяг та маски, пішли до будинку Д.Г. Неподалік від нього Т. і С. одягли приготовлений одяг, рукавички та маски, а останній дістав із сумки і зарядив обріз рушниць. На запитання Т. стосовно обрізу, С. сказав, що з ним буде легше залякати власників. Перелізши через паркан, С. виставив шибку з вікна веранди, а Т. проник туди, відчинив двері та впустив С. У темряві вони зачепилися за стіл, зчинили шум. Від цього прокинулися господарі, які увімкнули світло та спробували вийти з хати до веранди, але Т. і С. перешкоджали цьому, притримуючи двері. Через деякий час С. і Т. вирішили відчинити двері, але тепер господар Д. В. та його сусід К. перешкоджали цьому. Коли Т. і С. вдалося трохи прочинити двері, останній через щілину наставив обріз у напрямку К. і вистрілив, заподіявши йому тяжке тілесне ушкодження - наскрізне вогнепальне поранення грудей з ураженням легенів. Після цього Т. вийшов на подвір'я для спостереження за навколишньою обстановкою, а С. зайшов у кімнату і з метою заволодіння чужим майном вистрілив із невеликої відстані в господаря будинку, який там знаходився із сокирою в руках. Д. В. було заподіяно вогнепальне дробове поранення грудної клітки з ушкодженням внутрішніх органів, внаслідок чого він відразу помер. Тоді С. вийшов на подвір'я, перезарядив обріз, повернувся до будинку з метою знайти господарку, у якої, за повідомленням М., зберігалися гроші. Не знайшовши її, С. і Т. заволоділи магнітофоном вартістю 19 грн. 20 коп. і зникли з місця події.

Що таке ексцес виконавця? Які є його види? Як наявність ексцесу впливає на кримінальну відповідальність співучасників? Визначте, чи мав місце ексцес виконавця у цьому випадку? Якщо так, якого він виду?

14. Довідавшись, що З. виїхав у відрядження, Л. о 23-й год. вибив шибку у вікні його будинку, проник всередину, заволодів особистими речами, що належали З. (одягом, посудом, ноутбуком), грошима в сумі 1200 грн. Викрадені речі він завантажив на візок та повіз додому. до своєї співмешканки. Дорогою він зустрів свого родича О. Той розпитав Л., звідки він взяв речі, а дізнавшись, запропонував придбати ноутбук за 500 грн. Дома Л. розповів своїй співмешканці Н. про крадіжку й про продаж частини крадених речей.

Визначте, чи є О. та Н. співучасниками кримінального правопорушення, вчиненого Л.? Що таке причетність до кримінального правопорушення? Які є її види? Чи вбачається в описаних у завданні вчинках якийсь з видів причетності?

15. Начальнику відділення карного розшуку О. стало відомо, що його підлеглий, оперуповноважений Б. під час допитів обвинувачених і підозрюваних застосовує незаконні методи: насильство та погрози. Однак, він не вжив до Б. жодних заходів, оскільки вважав, що таким чином той сприяє досягненню відділенням належних показників з розкриття кримінальних правопорушень. Допитуючи підозрюваного, Б. заподіяв йому середньої тяжкості тілесне ушкодження.

Визначте, чи є О. співучасником кримінального правопорушення, вчиненого Б.? Що таке причетність до кримінального правопорушення? Які є її види? Чи вбачається в описаному в завданні причетність? Якщо так, який її вид?

16. Правоохоронними органами було встановлено, що впродовж 2018-2019 р. в м. Харкові група осіб у складі О.Л., Н.К., С. М., С. З., Т.Ф. скоєно два розбійні напади на приватні квартири, а також вчинене зґвалтування. У кримінальних правопорушеннях члени групи використовували спортивні бити, металеві пруті, електрошокери. Після затримання було встановлено, що всі учасники угруповання професійні спортсмени, віком від 16 до 20 років. Лідером є О.Л., який має судимість.

Які кримінально-правові ознаки, встановлені під час розслідування, вказуватимуть, що вказані кримінальні правопорушення вчинено: а) групою осіб за попередньою змовою; б) організованою групою. Які кримінально-правові наслідки тягне визнання об'єднання організованою групою?

Чи є підстави для версії про вчинення кримінальних правопорушень злочинною організацією?

Тема 3.3: Повторність, сукупність та рецидив кримінальних правопорушень

Питання до семінару:

1. Загальна характеристика множинності кримінальних правопорушень. Повторність, сукупність та рецидив кримінальних правопорушень як її види.
2. Одиначне кримінальне правопорушення як структурний елемент множинності кримінальних правопорушень, його види: (простий, ускладнений).
3. Повторність кримінальних правопорушень, її ознаки та види.
4. Сукупність кримінальних правопорушень, її ознаки та види.
5. Поняття, ознаки й види рецидиву кримінальних правопорушень.
6. Кримінально-правові наслідки повторності, сукупності та рецидиву кримінальних правопорушень.

Ключові слова: Множинність кримінальних правопорушень. Повторність кримінальних правопорушень. Фактична повторність. Сукупність кримінальних правопорушень. Рецидив кримінальних правопорушень. Одиначне кримінальне правопорушення. Прості кримінальні правопорушення. Ускладнені (триваючі,

продовжувані та складні (складені) кримінальні правопорушення, та повторність кримінальних правопорушень, пов'язана із засудженням (рецидив). Умови відсутності повторності кримінальних правопорушень. Ідеальна та реальна сукупність. Види рецидиву: загальний та спеціальний; простий та складний (багаторазовий); пенітенціарний та рецидив тяжких і особливо тяжких кримінальних правопорушень. Правові наслідки повторності, сукупності та рецидиву кримінальних правопорушень.

Завдання до практичних занять:

1. Поблизу с. Тимченки Зміївського р-ну Р. С. для власного вживання у серпні зібрав кілька десятків верхівок рослин коноплі (тобто придбав наркотичний засіб), перевіз її додому, до м. Харків, подрібнив та висушив і вживав шляхом паління.

У грудні він приніс 15 г. висушеної коноплі до квартири свого знайомого З.В. та передав йому цей наркотичний засіб, отримавши за це від нього 10 грн.

Зверніться до ст. ст. 307, 309 КК та до Постанови Пленуму Верховного Суду України № 4 від 26.04.2002 р. „Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів”. З'ясуйте, повторність кримінальних правопорушень чи їх сукупність мала місце в даному випадку? Проаналізуйте ознаки виду множинності кримінальних правопорушень, який має місце в даному випадку. Чим відрізняються між собою сукупність та повторність кримінальних правопорушень?

2. Проведіть групування передбачених в У Розділі XVIII Особливої частини КК кримінальних правопорушень: *прості одиничні кримінальні правопорушення; триваючі одиничні кримінальні правопорушення; складені одиничні кримінальні правопорушення.*

3. 15-річний Д.С. зі своїм братом – 16 річним Д.А. з метою викрадення чужого майна вночі проникли в приміщення монтажного цеху, розукомплектували кілька приладів й принесли викрадені деталі до квартири свого знайомого Р., який, як вони вважали, міг придбати такі речі. Р. сказав хлопцям, що принесене ними його не цікавить, але він готовий придбати електрогенератор та деталі токарного верстату, якщо вони десь їх десь знайдуть. Д.С. і Д.А. повернулися до цеху, викрали указані предмети і принесли їх Р.

Що таке одиничне кримінальне правопорушення? Скільки кримінальних правопорушень вчинили Д.С. і Д.А.? Чи можна вважати їх дії продовжуваним кримінальним правопорушенням? Якщо це не так, яким є вид множинності кримінальних правопорушень? Аргументуйте свою відповідь.

4. Старший дізнавач РВ УМВС З. запропонував підозрюваному у вчиненні крадіжки Р. сплатити йому 3000 грн. за закриття кримінального провадження. Після того, як Р. сплатив гроші, і З. виконав свою обіцянку, його викликав до себе начальник відділу, і повідомив, що йому надійшли відомості про отриману ним неправомірну вигоду. З. домовився з керівником, що сплатить йому 2 тис. доларів, а той „закриє очі” на вчинене. Цю домовленість було виконано.

Визначте, який вид множинності кримінальних правопорушень вбачається у діях З. проаналізуйте її ознаки. Які її правові наслідки?

5. С. і Ч. за попередньою змовою між собою вночі увійшли на територію міського кладовища з метою заволодіння кольоровими металами. Вони зняли металеві таблички з трьох пам'ятників (при цьому ті були пошкоджені), а також металеву кришку зі столика біля могили. Отриманий таким чином метал ними було здано в нелегальний пункт прийому металолому. Наступного дня Ч. запропонував С. знову вчинити таке ж кримінальне правопорушення. Вночі на тому ж кладовищі С. і Ч. викрали елементи металевої огорожки, але під час спроби здати метал їх було затримано працівниками поліції.

Аргументовано визначте, чи можна вважати зазначені дії продовжуваним кримінальним правопорушенням? У разі негативної відповіді на попереднє запитання вкажіть, який вид множинності кримінальних правопорушень вбачається в даному випадку і назвіть її ознаки.

6. К. та С. о 23-й годині зупинили автомобіль таксі “ВАЗ-2106” і домовилися з водієм Р. про перевезення їх до іншого району міста. Однак, після прибуття за вказаною адресою К. притисну Р. до спини металевий предмет і сказав, що у нього в руках обріз. Погрожуючи пострілом, він наказав Р. віддати гроші і виходити з машини. Р. передав С. 472 грн. денної виручки. Після того, як Р. залишив автомобіль, за кермо сів С. і виїхав на автомобілі за місто. Розвинувши велику швидкість (близько 130 км/год.), він не впорався з керуванням і наїхав на автомобіль “ВАЗ-2109”, який стояв на узбіччі. Водію й пасажирці автомобілю ВАЗ-2109 було заподіяно тяжкі тілесні ушкодження. Залишивши пошкоджені автомобілі й потерпілих, С. й К. зникли з місця аварії.

Визначте, який вид множинності кримінальних правопорушень має місце в цьому випадку та проаналізуйте їх ознаки.

7. К., відбувши покарання за крадіжку, вчинену за попередньою змовою групою осіб (2 роки і 6 місяців позбавлення волі), через два місяці й три дні, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, о 23-й год. заліз на дах автостанції й з метою заволодіння чужим майном зняв з нього гучномовець та електричний дріт вартістю 410 грн. Коли він скинув пристрій на землю й намагався злізти сам, то був помічений і затриманий нарядом поліції. Щодо К. було почате кримінальне провадження. Через три тижні К., побачивши вдень біля магазину велосипед, який залишив там Р., непомітно викрав його, заподіявши Р. збиток в розмірі 1485 грн.

Визначте, який вид множинності кримінальних правопорушень вбачається у діях К. проаналізуйте її ознаки. Які її правові наслідки?

8. О першій годині ночі Ж., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, вийшов з бару і побачив Г., який стояв на дорозі біля свого мотоциклу. Ж. в грубій, непристойній формі звернувся до Г., вимагаючи, щоб той відвіз його додому. Отримавши відмову, К. ударив Г. в обличчя, а потім наніс кілька ударів кулаком, заподіявши легке тілесне ушкодження.

Зверніться до ст. 296 КК та коментарю до неї. Визначте, є вчинене складеним одичним кримінальним правопорушенням чи ідеальною сукупністю кримінальних правопорушень? Чим відрізняються складене одичне кримінальне правопорушення від ідеальної сукупності кримінальних правопорушень? Чи зміниться рішення, якщо потерпілому було заподіяно середньої тяжкості тілесні ушкодження?

9. С., Д. та інші разом вживали спиртні напої дома у В. Коли закінчилася горілка, С. сказав, що може принести ще, покликав із собою Д. Діючи за попередньою змовою, вони зламали замок у продуктовому магазині й викрали з нього ящик горілки та рибні консерви. Все це вони віднесли додому до В. і компанія продовжила розпивати спиртне. Пізно вночі, коли спиртне знову закінчилося, С. знову сховався до магазину і приніс чотири пляшки коньяку та пляшку горілки.

Чи можна вважати вчинене продовжуваним кримінальним правопорушенням? Чи зміниться кримінально-правова оцінка, якщо у кримінальному провадженні встановлено: коли С. і Д. принесли викрадену горілку й консерви, С. сказав, що коли це скінчиться, він принесе з магазину ще?

Тема 3.4: Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння

Питання до семінару:

1. Поняття, ознаки та юридичне значення обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.
2. Необхідна оборона.
3. Перевищення меж необхідної оборони (ексцес оборони).
4. Уявна оборона.
5. Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення.
6. Крайня необхідність.

Ключові слова: Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння. Необхідна оборона. Підстава необхідної оборони. Ознаки необхідної оборони. Перевищення меж необхідної оборони. Спеціальні види необхідної оборони. Уявна оборона. Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення. Підстава затримання. Перевищення заходів, необхідних для затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення: поняття, ознаки та види. Відповідальність за перевищення заходів необхідних для затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення. Крайня необхідність. Підстава крайньої необхідності. Перевищення меж (ексцес) крайньої необхідності. Фізичний або психічний примус. Непереборний фізичний примус. Виконання законного наказу або розпорядження. Виправданий ризик. Підстави та ознаки виправданого ризику. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

Завдання до практичних занять:

1. У квітні невідомі особи обікрали дачний будинок Я., завдавши збитків на суму 3600 грн. Він звернувся з заявою до поліції, однак кримінальне правопорушення розкрито не було. На початку травня молоді мешканці села, біля якого розташоване дачне селище, влаштували пікнік поблизу дачі Я. Пішов дощ, і молоді люди вирішили перечекати його під навісом на ганку дачного будинку Я., у двір якого проникли, перелізши через паркан. В цей час до будинку під'їхав Я. Побачивши чужих молодих людей перед дверима будинку, він дістав обріз мисливської рушниці, який возив із собою в автомобілі, увійшов у двір та

прицільно вистрілив двічі, заподіявши поранення в серце 19-тирічному К, від якого потерпілий помер на місці.

Дайте кримінально-правову оцінку діям Я. Чи відповідають вони якійсь із обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння? Якщо так, то якій саме? Обґрунтуйте відповідь.

2. Дільничний інспектор М. перебував у відпустці. Вночі він вийшов на подвір'я і побачив, що в магазині, розташованому навпроти двору, не горить світло, хоч зазвичай магазин вночі освітлювався. Він озброївся мисливською рушницею, обійшов магазин і в стіні магазину побачив великий отвір. Дільничний голосно наказав: „Залишатися на місці бо стрілятиму! Поліція!“. В магазині почулася лайка. М. вистрілив у повітря. Почувся гуркіт шиферу й на даху магазину з'явилося два чоловіки. М. вдруге повторив свою вимогу, але чоловіки зістрибнули з даху й вибігли на вулицю. М. прицілювався одному з них в ноги й вистрілив, заподіявши поранення гомілки. Після цього він викликав слідчо-оперативну групу з райвідділу. З'ясувалося, що пораненим був раніше судимий К., який разом з Р. намагався вчинити крадіжку товарів з магазину.

Дайте кримінально-правову оцінку ситуації. Чи відповідають дії М. якійсь із обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння? Якщо так, то якій саме? Обґрунтуйте відповідь.

Чи зміниться рішення, якщо К. було заподіяно тяжке тілесне ушкодження?

Чи зміниться рішення, якщо М. не є працівником правоохоронних органів?

3. Органами досудового слідства З. було пред'явлено обвинувачення за ч. 1 ст. 115 КК у вчиненні умисного вбивства Я. за таких обставин. 12 липня Я., перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, приблизно о 24-й годині прийшов до будинку Н. для з'ясування стосунків. Почувши стукіт по даху будинку, З., зять Н., узяв двоствольну мисливську рушницю та два патрони із соляною сумішшю, які були у гаражі. Наближаючись до воріт і заряджаючи рушницю, він необережно вистрелив у землю, потім вийшов із двору на вулицю. Побачивши у нього в руках рушницю, Я. намагався втекти, проте З. навмисно з метою позбавити потерпілого життя на ґрунті особистих неприязних стосунків, вистрелив йому у спину з відстані приблизно два метри, заподіявши проникне вогнепальне поранення правої половини грудної клітки з ушкодженням легені і осколковими переломами 5-7-го ребер та рване поранення правого плеча, від чого останній 18 липня помер у лікарні.

Вироком місцевого суду З. було виправдано за відсутністю в його діях складу кримінального правопорушення. Визначте, чи є підстави для його виправдання?

Чи зміниться рішення, якщо З. здійснив постріл з вікна, припиняючи бешкет з боку Я.

4. К. з односельцями В. та С. працював в одній бригаді на будівництві в обласному центрі. Отримавши заробітну платню, він попросив В., який разом з С. їхав до села на вихідні, передати ці гроші його дружині, бо сам він вимушений був затриматися. В електричці чоловіки вживали спиртні напої, і коли ввечері приїхали до рідного села, перебували вже у стані алкогольного сп'яніння, С. запропонував В. „розважитися”: налякати дружину К. Для цього вони перелізли через паркан у двір до К. та почали грюкати у вікна й двері дому, кричати навмисне зміненними голосами „Ану, виходь!” К-ва, яка була дома з двома

малолітніми дітьми, вирішила, що на будинок напали злочинці. Знаючи, де чоловік зберігає мисливську рушницю, вона зарядила її й вистрілила у чоловічий силует у вікні. В. було убито.

Чи підлягає К-ва кримінальній відповідальності?

5. Н. вдень під'їхав до своєї дачі й побачив, що незнайома людина викопує на його присадибній ділянці картоплю (згодом з'ясувалося, що злодієм був П.). Н. намагався з'ясувати, ким є незнайомец, але той, побачивши господаря, спробував ударити його лопатою. Захищаючись, Н. ударив нападника ногою в живіт, не втримав рівновагу й упав на спину. П. замахнувся на Н. лопатою з погрозою „Розтrophу голову!”. Лежачи на спині, Н. наніс удар по ногам нападнику, від чого той упав. Підвівшись, Н. двічі ударив П. ногою, зламавши йому два ребра (середньої тяжкості тілесне ушкодження). Уламок ребра пошкодив легеню, від чого П. помер, хоча Н. намагався надати йому медичну допомогу.

Дайте кримінально-правову оцінку діям Н.

6. І. вночі був зупинений групою осіб – С., В. та Н. Ці особи попросили в нього сигарету, а потім накинулися на І. й почали його бити. Той почав тікати, а для захисту від хуліганів взяв з землі цеглину та жбурнув у С., В. та Н., які його переслідували. Але цеглиною він випадково влучив у перехожого, що ішов по узбіччю, заподіявши тому тяжке тілесне ушкодження.

Дайте кримінально-правову оцінку діям І.

7. Ф. повертався о 24-й годині додому і біля свого будинку почув крики своєї дружини та малолітніх дітей. Підбігши, він побачив двох незнайомих чоловіків у дворі. Не знаючи, що трапилось з дружиною та дітьми, Ф. сильно розхвилювався і кілька разів ударив ногами і руками в різні частини тіла одного з незнайомців (це був Г.), заподіявши йому тілесні ушкодження середньої тяжкості. За поясненнями Г., він після вживання спиртних напоїв разом з незнайомим йому чоловіком прийшов з ним до двору Ф., оскільки в темряві сплутав цей двір з володінням свого знайомого, у якого мав намір заночувати, але невдовзі прийшов господар і побив його, а незнайомец утік.

Дайте кримінально-правову оцінку діям Ф.

8. Виконуючи вправу з метання бойових гранат, військовослужбовці А. та Б. перебували в окопі. Не маючи належного досвіду, Б. впустив на дно окопу гранату РГД-5, у якої вже висмикнув чеку. А. підбіг до нього, підняв гранату й викинув її з окопу. Вибухом гранати було убито рядового Л., який перебував неподалік, а лейтенанта Д., що керував вправами, було легко поранено.

Дайте кримінально-правову оцінку діям А. та Б. Чи зміниться вона, якщо Л. і Д. загинули?

9. У власника автомобілю Д. виникла підозра в тому, що хтось хоче угнати його машину. Він обладнав автомобіль сигналізацією, а потім, вважаючи цей захід недостатньо ефективним, почав залишати в салоні автомобілю мисливську пастку (капкан). Одного вечора він, перебуваючи у стані сп'яніння, і забувши про капкан, попросив свого родича М. відвести його додому, дав йому ключа й пояснив, як вимкнути сигналізацію. Коли М. сів на місце водія, капкан спрацював. М. було пошкоджено пальці на правій нозі (середньої тяжкості тілесне ушкодження).

Варіант: капкан спрацював, коли до автомобілю проник Н., який бажав незаконно заволодіти ним.

Дайте кримінально-правову оцінку діям Д. Визначте, чи можна їх необхідною обороною?

10. Т. засуджено за ч. 1 ст. 115 та ч. 2 ст. 15 КК за замах на умисне вбивство. У апеляційній скарзі Т. та його захисник просили перекваліфікувати кримінальне правопорушення на замах на вбивство, вчинене з перевищенням меж необхідної оборони. У кримінальному провадженні встановлено, що між Т. і К. склалися неприязні стосунки. Одного дня Т. розпочав сварку, а потім і бійку з К. той дав йому відсіч (зокрема, ударив ногою) і бійка припинилася. Після того К. вийшов у двір, а Т. взяв ножа, вийшов слідом і вдарив К. ножем в груди. Коли потерпілого відправили до лікарні, Т. голосно висловлював жаль з приводу того, що К. залишився живий.

Яку кримінально-правову оцінку слід дати діям Т. і К.?

11. В салоні приміського автобусу п'яний В. чіплявся до пасажирів, голосно нецензурно лаявся, палив. На зауваження громадян він не реагував. Водій автобусу Ц. зупинив автобус, вийшов до салону й спробував вивести В. з салону. Оскільки той пручався, Ц. застосував силу. Він виштовхнув В. з автобусу, ой упав і від удару головою об каміння дороги отримав тяжке тілесне ушкодження.

Дайте кримінально-правову оцінку діям Ц.

12. Техник Л., лейтенант Збройних сил України, наказав підлеглому – рядовому С. взяти з гаражу вантажний автомобіль ГАЗ-130, хоча й знав, що С. не має права на керування цим автомобілем. При поїзді на цьому автомобілі С. допустив зіткнення з іншим автомобілем, внаслідок чого загинула одна людина.

Визначте, чи є підстави оцінити дії С. як такі, що вчинені при виконанні наказу, а тому правомірні (незлочинні)?

13. Громадяни України К. та Н., придбали в Белгородській обл. різні промислові товари на суму 148 тис. грн. і на двох спеціально пристосованих автомобілях УАЗ вночі перетнули кордон України з Російською Федерацією поза пунктом митного контролю. Автомобілі були помічені спільною оперативною групою співробітників МВС та митниці. К. та Н. намагалися втекти через поле. Капітан поліції Т., щоб зупинити автомобілі, зробив п'ять пострілів, цілячись у колеса автомобілів утікачів. Оскільки постріли він робив під час руху легкового автомобілю, в якому перебував, постріли не були точними. Від поштовхів дві кулі потрапили в салон одного з УАЗів. Н. було убито.

Яку правову оцінку слід дати діям Т.?

14. Ш. та П., озброївшись пістолетом “ТТ”, що належав Ш., уночі увірвалися до службового кабінету директора фірми “Лотос” К. Ш. погрожував пістолетом, а К. наказав потерпілому видати всі гроші та майно, що знаходилися в сейфі. Злякавшись, К. видав злочинцям 120 тис. грн., що належали не йому, а очолюваній ним фірмі, заподівши прямі збитки цій юридичній особі на вказану суму.

Чи підлягає К. кримінальній відповідальності? Чи зміниться рішення, якщо в руках у Ш. був не пістолет, а його макет?

15. Машиніст тепловозу Е. керував пасажирським потягом, який рухався зі швидкістю 60 км/год. В цей час А. на тракторі намагався в непристосованому

місці перетнути колію, але двигун зупинився в той час, коли трактор перебував на колії. Побачивши це, Е. розпочав екстрене гальмування, від якого перекинулися два пасажирські вагони. Троє пасажирів загинуло, двадцять – отримали тілесні ушкодження різного ступеню тяжкості. Майну залізниці було заподіяно збитків на суму 56934 грн.

Чи підлягає Е. кримінальній відповідальності?

Тема 3.5: Звільнення від кримінальної відповідальності

Питання до семінару:

1. Поняття, підстави та правові наслідки звільнення від кримінальної відповідальності. Класифікація видів звільнення від кримінальної відповідальності та її значення.
2. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям.
3. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим.
4. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки.
5. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.
6. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки.

Ключові слова: Звільнення від кримінальної відповідальності. Правові підстави такого звільнення. Види звільнення від кримінальної відповідальності (обов'язкове і необов'язкове (факультативне); безумовне і умовне; загальне і спеціальне). Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки. Умови та строки передачі на поруки. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності. Початковий момент перебігу давності і кінцевий момент обчислення строків давності. Зупинення перебігу давності. Переривання перебігу давності. Застосування давності до особи, що вчинила особливо тяжкий злочин, за який згідно із законом може бути призначене довічне позбавлення волі.

Завдання до практичних занять:

1. В 2010 р. І. притягався до кримінальної відповідальності за ст. 196 КК, але кримінальну справу було закрито у зв'язку із амністією, а І. – звільнено від кримінальної відповідальності. 23.10.2018 р. в 21 год. 30 хв. І., керуючи власним автомобілем ВАЗ-2109, порушив правила проїзду пішохідних переходів і здійснив наїзд на Б-ва, внаслідок чого потерпілому було спричинено середньої тяжкості тілесне ушкодження. Під час розслідування кримінального правопорушення слідчим було встановлено, що І. з місця пригоди зник, але зателефонував до

лікарні і викликав до потерпілого швидку допомогу. За висновком судово-медичної експертизи, вчасне медичне втручання відвернуло тяжкі наслідки, які могли б настати для здоров'я Б-ва. Допитаний як підозрюваний, а згодом – як обвинувачений, І. винним себе не визнав, вважаючи, що ДТП сталося із-за необачності Б-ва. Дізнавшись, що потерпілий Б-в є пенсіонером, І. оплатив вартість його лікування в медичному закладі.

Адвокат обвинуваченого просив звільнити його підзахисного від кримінальної відповідальності, посилаючись на ст. 45 КК. Суддя пояснив І., що той не має права на звільнення від відповідальності, оскільки вчинене ним кримінальне правопорушення не є першим, а крім того, він щиро не покавсяся.

Проаналізуйте ст. 45 КК. Чи може бути задоволене клопотання адвоката? Що таке дійове каяття? За яких умов можливе звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям? Чи вірна позиція судді? Що таке повне відшкодування збитків і чим воно відрізняється від усунення заподіяної шкоди? До якого виду звільнення від кримінальної відповідальності відноситься звільнення, передбачене ст. 45 КК? Які правові наслідки тягне за собою звільнення від кримінальної відповідальності?

2. 30.07.2014 р. 3-й, шляхом підбору ключа проник до квартири Т. і спробував викрасти звідти майно, але закінчити кримінальне правопорушення не зміг з причин, що від нього не залежали. У ході досудового слідства за фактом замаху на крадіжку з квартири Т. слідчим було встановлено, що 16.10.2014 р. місцевим судом у іншій області 3-го було засуджено до 7-ми років позбавлення волі з конфіскацією майна за вчинення 04.09.2014 року розбійного нападу, і він відбуває покарання.

На підставі цього слідчим було зроблено висновок, що 3-кий втратив суспільну небезпечність і за вчинений щодо майна Т. кримінальне правопорушення і він може бути звільнений від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки.

Чи вірно прийняте рішення? Що таке зміна обстановки за змістом ст. 48 КК? Які наслідки зміни обстановки дозволяють здійснити звільнення від кримінальної відповідальності? До якого виду звільнення від кримінальної відповідальності відноситься передбачене ст. 48 КК? Як потрібно вирішити питання про кримінально-правові наслідки в даній ситуації?

3. 16.05.2017 р. на вул. Сумській в м. Харкові сталося зіткнення автомобілю “Мерседес-190” з автомобілем ГАЗ-2110, внаслідок чого пасажир “Мерседесу” М. було спричинено середньої тяжкості тілесне ушкодження. Слідством було встановлено, що зіткнення автомобілів сталося внаслідок порушення водієм “Мерседесу” Р. п. 16.10 Правил дорожнього руху України, а водієм ГАЗу Х. – п. 12.3 вказаних Правил.

Слідство з об'єктивних причин (перебування одного з обвинувачених у довгостроковому закордонному відрядженні) продовжувалося 10 місяців і 12.03.2019 р. було прийнято рішення припинити провадження і звільнити Р. та Х. від кримінальної відповідальності на тій підставі, що кримінальне правопорушення стався з вини обох водіїв, потерпілий М. вилікувався і до Р. й Х.

претензій не має, з моменту скоєння кримінального правопорушення минуло багато часу, а тому вчинене діяння втратило суспільну небезпечність.

Чи правомірне таке рішення? Що представляє собою зміна обстановки за змістом ст. 48 КК? Які наслідки зміни обстановки дозволяють здійснити звільнення від кримінальної відповідальності? Чи містить КК правову підставу звільнення від кримінальної відповідальності, яка може бути застосована в цьому випадку? Як потрібно вирішити питання? Які правові наслідки тягне за собою звільнення від кримінальної відповідальності?

4. Зав. виробництвом ресторану К-ву було притягнуто до кримінальної відповідальності за вчинення розтрата шляхом зловживання своїм службовим становищем (ч. 2 ст. 191 КК).

Під час проведення досудового розслідування слідчому надійшов протокол загальних зборів колективу ресторану із клопотанням про звільнення її від кримінальної відповідальності і передачу на поруки трудовому колективу. В той же час слідчий зібрав дані про те, що К-ва не користується повагою серед працівників, бо зневажливо ставиться до співробітників, ображає підлеглих, а протокол насправді був складений особисто директором ресторану К-м, який знаходиться в дружніх стосунках з К-ю.

Проаналізуйте ситуацію та вирішіть питання про можливість звільнення К-ї від кримінальної відповідальності з передачею на поруки. В чому полягає особливість цього виду звільнення? Які умови його застосування? Яке рішення необхідно прийняти у даному випадку?

Чи змінюється рішення, якщо викладені в протоколі дані відповідають дійсності?

5. 12 лютого А., діючи з корисливих спонукань, проходячи повз домоволодіння Ч., таємно заволодів мотоциклом, який належав Ч. і стояв біля двору. Кримінальним правопорушенням Ч. було заподіяно шкоду на суму 9140 грн. За цим фактом слідчим СВ РВ УМВС було почато кримінальне провадження за ознаками ч. 2 ст. 289 КК. Під час досудового слідства А. дома не проживав, на виклики слідчого не з'являвся. Кримінальне провадження було зупинене й А. було оголошено у розшук. 2 червня А. добровільно з'явився до райвідділу, і під час допиту було встановлено, що А. не жив дома, оскільки виїхав до матері, яка раптово захворіла. Свою провину у вчиненому кримінальному правопорушенні він визнав повністю, указав місце, де був захований викрадений мотоцикл. З відомостей про його особу відомо, що до кримінальної відповідальності він раніше не притягувався, характеризується позитивно.

На цій підставі слідчий прийняв рішення направити провадження в суд з постановою про звільнення А. від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки. Чи вірне прийняте рішення?

6. Учень 10-го класу СШ №55 В-кий, діючи з особистих неприязних спонукань, у спортивному залі школи розпочав бійку з учнем 11-го класу й сильно побив його, умисно заподіявши середньої тяжкості тілесне ушкодження. Під час досудового слідства до слідчого надійшло клопотання від колективу учнів 10-го класу СШ, в якому навчався В-кий. У ньому зазначалося, що В-кий щиро кається у вчиненому, добросовісно ставиться до навчання, бажає закінчити школу. Від потерпілого надійшло клопотання про його примирення з В-ким.

Проаналізуйте ситуацію та вирішіть питання про можливість звільнення В. від кримінальної відповідальності з передачею на поруки. В чому полягає особливість цього виду звільнення? Які умови його застосування? Яке рішення необхідно прийняти у даному випадку?

7. 12. 03. 2018 р. до суду надійшло кримінальне провадження, в якому К. повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 190 КК: 6.05. 2011 року він шляхом обману заволодів майном, що належало С. Справа слухалася судом протягом 1 місяця і двох тижнів. 6.06.2018 року К. вчинив аналогічне кримінальне правопорушення щодо Л. Після цього виїхав до Російської Федерації і його місцеперебування невідоме.

Визначте, чи є підстави для звільнення К. від кримінальної відповідальності? Що таке строки давності? Які підстави їх припинення, відновлення, переривання?

8. На сходах Ш. ремонтував телефонний кабель. З ліфту вийшов К., що перебував у стані алкогольного сп'яніння. Він вирішив, що Ш. викрадає кабель, почав його лаяти. Обурившись, Ш. штовхнув К. в груди, від чого той упав зі сходів, зламавши від удару щелепу (середньої тяжкості тілесне ушкодження). Ш. одразу викликав швидку допомогу, згодом вибачився перед потерпілим і компенсував йому вартість витрачених на лікування медикаментів. Обраний щодо нього запобіжний захід не порушував, під час допиту як підозрюваний, а згодом – як обвинувачений, свідчення не змінив.

Чи є підстави для звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності?

Варіант: Ш., вчинивши все вищезазначене, винним себе, однак, не визнавав, зазначаючи, що у події, яка сталася, більше вини з боку самого потерпілого. К. проти цього не заперечував і указував, що вибачає Ш.

9. Шукаючи на звалищі металобрухт, А. знайшов два 30-мм патрони (за висновками експертизи – боєприпаси до гармати 2А38 зенітно-гарматного ракетного комплексу 2К22 „Тунгуска”). Знайдені бойові припаси він вирішив відвезти на велосипеді своєму родичу, щоб той використав їх для незаконного вилову риби. А. був зупинений працівником поліції й під час огляду речей боєприпаси було вилучено, почато кримінальне провадження за ч. 1 ст. 263 КК. А. щиро жалкував за вчиненим, давав правдиві свідчення. Він є інвалідом II групи, є людиною похилого віку.

Чи є підстави для звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності?

Варіант: знайдені патрони А. сховав неподалік від звалища, але через кілька днів звернувся до дільничного інспектора, розповів про знахідку й показав схованку.

Розділ 4

Тема 4.1: Покарання та його види Питання до семінару:

1. Поняття покарання за кримінальним правом України, його ознаки.
2. Питання про мету покарання в науці кримінального права. Мета покарання згідно з ч. 2 ст. 50 КК.
3. Поняття, ознаки та значення системи покарань.
4. Класифікація покарань.
5. Характеристика окремих видів покарань.

Ключові слова: Поняття покарання. Ознаки покарання. Мета покарання. Система покарань. Класифікація покарань. Основні покарання. Додаткові покарання. Покарання, що можуть призначатися і як основні, і як додаткові. Строки покарань. Громадські роботи. Виправні роботи. Службові обмеження для військовослужбовців. Арешт. Обмеження волі. Тримання у дисциплінарному батальйоні військовослужбовців. Позбавлення волі на певний строк. Довічне позбавлення волі. Позбавлення військового спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу. Конфіскація майна. Штраф. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Тема 4.2: Призначення покарання

Питання до семінару:

1. Поняття призначення покарання та його загальні засади.
2. Значення для призначення покарання обставин, що пом'якшують (ст. 66 КК) і обтяжують (ст. 67 КК) покарання, їх види та характеристика.
3. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом (ст. 69 КК).
4. Призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень (ст. 70 КК).
5. Призначення покарання за сукупністю вироків (ст. 71 КК).
6. Призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення та кримінальне правопорушення, вчинений у співучасті.

Ключові слова: Загальні засади призначення покарання. Особа винного. Обставини, які пом'якшують покарання. Обставини, які обтяжують покарання. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом. Призначення покарання нижче від найнижчої межі, передбаченої законом за дане кримінальне правопорушення. Перехід до іншого, більш м'якого виду покарання. Призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень. Поглинання менш суворого покарання більш суворим. Повне та часткове складання покарань. Призначення покарання за сукупністю вироків. Зарахування попереднього ув'язнення до строку покарання, призначеного судом. Обчислення строків покарання.

1. Мешканка Харкова М.Н. на території Туреччини вступила в змову з громадянином цієї країни А.С. за ініціативою останнього. Згідно з домовленістю вона на території Харківської обл. підшукувала дівчат для виїзду до Туреччини для заняття проституцією, позичала їм гроші на проїзд, а А.С. зустрічав їх, розміщав та організовував надання ними сексуальних послуг. Половину сум, зароблених від заняття проституцією, привласнювали А.С. та М.Н. Таким чином

до Туреччини за туристичними візами було вивезено шістьох громадян України.

А.С. і М.Н. були затримані в аеропорту на території Харкова під час спроби вивезення кількох дівчат. Щодо них була почато кримінальне провадження за ст. 149 КК. Під час досудового слідства А.С. визнав свою вину повністю, давав повні свідчення, правдивість яких була підтверджена іншими доказами. М.Н. вину свою визнала частково.

Призначаючи покарання М.Н., суд визнав обставинами, що пом'якшують покарання, відсутність у неї судимостей, її щире розкаяння, наявність на утриманні малолітньої дитини, а також поведінку та спосіб життя потерпілих, які усвідомлювали, що за кордон їх вивозять саме для заняття проституцією й погоджувалися з цим. Зважаючи на це, суд призначив покарання із застосуванням ст. 69 КК: за ч. 2 ст. 149 КК 2 роки 6 міс. позбавлення волі, а за ч. 2 ст. 15 та ч. 2 ст. 149 КК 2 роки позбавлення волі. На підставі ст. 70 КК шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим остаточне покарання було визначене у 2 роки 6 місяців позбавлення волі.

Визначте, наскільки обґрунтованим є прийняте рішення. Чи вірно враховано обставини справи як пом'якшуючі покарання? Назвіть підстави призначення покарання більш м'якого, ніж передбачено законом.

2. Ось початок резолютивної частини обвинувального вироку суду: «...Іванова Івана Івановича визнати винним у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 309, ч. 2 ст. 307, ч. 1 ст. 315 КК України. Призначити Іванову І.І. покарання: за ч. 1 ст. 309 КК України – 2 роки обмеження волі; за ч. 2 ст. 307 КК України – 5 років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, що йому належить; за ч. 1 ст. 315 КК України – 3 роки позбавлення волі...»

Як на Вашу думку, можна далі сформулювати резолютивну частину цього вироку, вирішивши при цьому питання, яке остаточне покарання може бути призначене підсудному (виходячи з того, що не встановлено ані обтяжуючих, ані пом'якшуючих покарання обставин, характеристика особи винного посередня), приймаючи до уваги, що він під час досудового слідства перебував під вартою 3 місяці? Які принципи призначення покарання використовує суд в цьому випадку?

3. Вироком місцевого суду гр. О. визнано винним у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 5 ст. 185; ч. 3 ст. 185; ч. 5 ст. 186; ч. 4 ст. 187; ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 289 КК України, призначено покарання:

- за ч. 5 ст. 185 КК України у виді років 7 років 3 місяців позбавлення волі з конфіскацією всього особисто належного майна;
- за ч. 3 ст. 185 КК України – 3 роки позбавлення волі ;
- за ч. 5 ст. 186 КК України – 7 років 6 місяців позбавлення волі з конфіскацією всього особисто належного майна;
- за ч. 4 ст. 187 КК України – 8 років позбавлення волі з конфіскацією всього особисто належного майна;
- за ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 289 КК України – 7 років 5 місяців позбавлення волі із конфіскацією всього особисто належного майна .

Остаточне покарання призначене О. у виді 8 років позбавлення волі із конфіскацією всього особисто належного йому майна.

Який принцип призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень було використано судом? Розкрийте зміст цього принципу. За яких умов суд може його застосовувати?

4. 16 січня місцевим судом К.В. було засуджено до 2 років позбавлення волі за ч. 2 ст. 185 КК України, а за ст. 75 його було звільнено від відбування покарання з випробуванням, з іспитовим строком у 2 роки. 5 червня цього ж року він вчинив крадіжку приватного майна з квартири. Під час вчинення цієї крадіжки, він спалив знайдені ним в квартирі потерпілого технічний паспорт на автомобіль, посвідчення водія та інші важливі особисті документи. Судом його було визнано винним у вчиненні цих кримінальних правопорушень і призначено покарання: за ч. 3 ст. 185 КК – 3 роки позбавлення волі, за ч. 3 ст. 357 КК – 3 місяці арешту.

Яке остаточне покарання може бути призначене в цьому випадку? Чим відрізняється призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень від його призначення за сукупністю вироків?

5. Т., діючи у співучасті з Р., вчинив шахрайство, за яке згідно із ч. 2 ст. 190 був засуджений до одного року обмеження волі. Після відбуття трьох місяців і шести днів призначеного судом покарання, на території виправного центру він з особистих неприязних спонукань умисно заподіяв засудженому Л. тяжке тілесне ушкодження, яке спричинило смерть потерпілого (ч. 2 ст. 121 КК). Після затримання, під час особистого обшуку, у взутті Т. було виявлено наркотичний засіб, який він незаконно зберігав для власного споживання (ч. 1 ст. 309). За ч. 2 ст. 121 КК Т. було засуджено до дев'яти років позбавлення волі, а за ч. 1 ст. 309 – до двох років обмеження волі.

Визначте, на підставі яких принципів, у яких межах й яке остаточне покарання може призначити у даному випадку суд? Сукупність вироків чи сукупність кримінальних правопорушень мала місце в даному випадку? Яким чином складаються покарання різних видів?

6. Місцевим судом М. було засуджено за ч. 4 ст. 187 до дванадцяти років позбавлення волі. Відбувши десять років, шість місяців і три дні призначеного покарання він скоїв втечу з колонії, заволодівши при цьому зброєю.

Яке остаточне покарання може бути призначене М.? Чим відрізняється призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень від призначення його за сукупністю вироків?

7. Д. визнано винним і засуджено за заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, що потягло смерть потерпілого (ч. 2 ст. 121 КК) до п'яти років позбавлення волі. При цьому суд зазначив наступні обставини: Д. вчинив кримінальне правопорушення вперше, намагався надати медичну допомогу потерпілому, має на утриманні хвору матір.

Прокурор оскаржив призначене покарання як таке, що не відповідає тяжкості кримінального правопорушення й особі винного. Він зазначив, що кримінальне правопорушення вчинено винним у стані алкогольного сп'яніння, злочин є

тяжким, а Д. дев'ять років тому вже притягувався до кримінальної відповідальності за хуліганство, але був звільнений від покарання за амністією.

Визначте, наскільки обґрунтовані рішення суду та апеляція прокурора.

8. Н. було засуджено за хуліганство за ч. 1 ст. 296 КК до 3 років обмеження волі. Через сім місяців з'ясувалося, що раніше Н. брав участь у банді і вчинив в її складі напад на пункт обміну валюти. Розглянувши справу про це кримінальне правопорушення, суд засудив Н. за ст. 257 КК до дев'яти років позбавлення волі з конфіскацією усього його майна.

Яке остаточне покарання може бути призначене Н.?

9. Майора збройних сил Л. засуджено за ч. 2 ст. 286 КК до шести років позбавлення волі з позбавленням права керувати транспортним засобом на два роки. Складаючи вирок, голова суду також поставив питання про позбавлення Л. військового звання „майор”.

Чи вірним є рішення щодо призначення Л. покарання?

10. Перебуваючи у стані наркотичного сп'яніння, Р., що мав судимість за грабіж, в тролейбусі намагався таємно витягти з сумки пасажирки Д-ї гаманець, але був помічений і затриманий громадянами. Суд призначив йому покарання у два роки обмеження волі. При цьому він врахував позитивну характеристику, надану Р. з місця роботи, його щире розкаяння. Прокурор опротестував вирок щодо Р., зазначивши, що призначене покарання не відповідає тяжкості кримінального правопорушення й особі засудженого, а тому є занадто м'яким.

Чи порушено судом загальні засади призначення покарання? Які обставини слід врахувати в цьому випадку? Чи підлягає задоволенню апеляція?

Тема 4.3: Звільнення від покарання та його відбування

Питання до семінару:

1. Поняття звільнення від покарання, його підстави та види.
2. Звільнення від покарання у зв'язку з втратою особою суспільної небезпечності.
3. Звільнення від відбування покарання з випробуванням.
4. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.
5. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким видом покарання.
6. Звільнення від покарання за хворобою.

Ключові слова: Звільнення від покарання. Втрата особою, суспільної небезпечності. Діяння, караність яких усунута законом. Звільнення від відбування покарання з випробуванням. Обов'язки, які покладає суд на особу звільнену від відбування покарання з випробуванням. Іспитовий строк. Наслідки звільнення від відбування покарання з випробуванням. Строк давності виконання обвинуваченого вироку. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання. Сумлінна поведінка. Сумлінне ставлення до праці. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким. Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і

жінок, які мають дітей віком до трьох років. Звільнення від покарання за хворобою. Амністія. Помилування.

1. 16 грудня К. було засуджено за кримінальне правопорушення, передбачений ч. 2 ст. 185 КК і звільнено від покарання з випробуванням з іспитовим строком у 2 роки. 26 січня К. у співучасті із Т. вчинив таємне викрадення майна з дому М.І., 5 лютого К. під час розмови з Х.В. таємно викрав з кишені його куртки 639 грн. Його було визнано винним у вчиненні зазначених кримінальних правопорушень, і призначено покарання: за ч. 3 ст. 185 – три роки позбавлення волі; за ч. 2 ст. 185 КК – 1 рік позбавлення волі. За сукупністю кримінальних правопорушень йому було призначене покарання у вигляді 3 років 6 місяців позбавлення волі. На підставі ст. 71 КК невідбута частина покарання була частково приєднана до покарання, призначеного новим вироком та остаточно було призначене покарання у виді 4 років 6 місяців позбавлення волі. К. щиро покався, частково відшкодував завдані збитки, активно сприяв розкриттю вчиненого кримінального правопорушення. Його захисник клопотався про звільнення К. від покарання з випробуванням.

Чи може бути задоволене це клопотання? Що є підставами звільнення засудженого від відбування покарання з випробуванням? У чому полягає умовність цього виду звільнення? Які обов'язки може покласти суд на особу, звільнену від покарання з випробуванням? Які його правові наслідки?

2. Л. вранці заїхав на територію дачного селища і з домоволодіння Ф. викрав майна вартістю 412 грн. Викрадене він завантажив на велосипед, вивіз до сусіднього населеного пункту й продав. Суд визнав його винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 185 КК й призначив покарання у виді 3-х років позбавлення волі. При цьому суд вважає за можливе звільнити засудженого від відбування покарання з випробуванням, застосувавши ст. 75 КК. Засуджений 1970 р.н., не працює, розлучений, раніше судився за ч. 2 ст. 185 КК, але був звільнений від покарання у зв'язку з амністією. Суд послався як на обставини, що пом'якшують покарання, визнання вини, каяття у вчиненому, сприяння у розкритті вчиненого кримінального правопорушення, позитивну характеристику з місця проживання, наявність на утриманні малолітньої дитини.

Що є підставами звільнення засудженого від відбування покарання з випробуванням? У чому полягає умовність цього виду звільнення? Які обов'язки може покласти суд на особу, звільнену від покарання з випробуванням? Які його правові наслідки? Оцініть правомірність рішення суду.

3. За ч. 3 ст. 185 КК А. було засуджено до трьох років позбавлення волі. Дослідженням особи винного встановлено, що він не працює, раніше (три роки тому) судимий за ч. 2 ст. 190 КК, але у зв'язку із амністією строк покарання скорочувався йому на ½ частину. Суд враховує як обставину, що пом'якшують покарання те, що підсудний щиро розкався у вчиненому, позитивно характеризується за місцем проживання, кількість і вартість викраденого (210 грн.), що дозволяє зробити висновок, що виправлення А. можливе без відбування покарання. Згідно зі ст. 75 А. було звільнено від відбування покарання, встановлено іспитовий строк у 2 роки. Суд призначив А. такі обов'язки: не виїжджати без дозволу органів кримінально-виконавчої системи за межі України,

періодично, не рідше 2 разів на місяць, з'являтися для реєстрації в органи кримінально-виконавчої системи, відшкодувати заподіяні збитки.

Що є підставами звільнення засудженого від відбування покарання з випробуванням? У чому полягає умовність цього виду звільнення? Які обов'язки може покласти суд на особу, звільнену від покарання з випробуванням? Які його правові наслідки?

4. П. було засуджено за ч. 2 ст. 299 КК до 2 років позбавлення волі. Після відбуття одного року й двох місяців П. захворів на психічну хворобу, що позбавила його можливості усвідомлювати свої дії та бездіяльність і керувати ними. До П. було застосовано примусовий захід медичного характеру – госпіталізація до психіатричного закладу зі звичайним наглядом. Через 3 роки було зроблено висновок про одужання П.

Як вирішити питання про подальше відбування покарання П.?

5. 25 лютого Б. засуджено за ч. 1 ст. 133 КК до двох років виправних робіт. 2 березня внаслідок стихійного лиха (повені та зсуву землі) в місті було знищено й пошкоджено кілька будівель, у тому числі будівля суду та кримінально-виконавчої інспекції. Було втрачено багато документів, у тому числі матеріали кримінального провадження щодо Б. Скориставшись тим, що вирок не було виконано, Б. виїхав до Польщі, а потім переїхав до Росії. Через три роки, 27 квітня, він приїхав на батьківщину на похорон родича, і, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, вчинив хуліганство (ч. 3 ст. 296 КК), за що був засуджений до чотирьох років позбавлення волі. Відновивши матеріали втраченого кримінального провадження, суд призначив Б. покарання за сукупністю вироків (ст. 71 КК), частково приєднавши невідбуте покарання й визначив остаточне покарання за сукупністю вироків у 4 роки й 6 місяців. Б. подав апеляцію на вирок, зазначивши, що від невідбутого за попереднім вирокком покарання його слід звільнити, а тому застосування ст. 71 КК було незаконним.

Проаналізувавши ситуацію, визначте, наскільки обґрунтовано є апеляція?

6. С., 1984 р.н., 21.12.99 р. було засуджено за розбій (ч. 3 ст. 142 КК України 1960 р.) до шести років позбавлення волі з конфіскацією майна. 3 19.08.1998 р. С. було обрано запобіжний захід – тримання під вартою. 12.03.03 р. до місцевого суду надійшло подання про умовно-дострокове звільнення С. від відбування покарання. У ньому та в характеристиці адміністрації ВТК зазначено, що С. за час перебування в колонії характеризувалася позитивно, допустила 1 порушення режиму тримання, за що притягалася до дисциплінарної відповідальності. З характеристики також відомо, що в слідчому ізоляторі С. мала 4 дисциплінарних стягнення за порушення вимог режиму. Після проведених заходів дисциплінарного та виховного впливу зробила висновок і дисциплінарне стягнення було знято достроково. Мала 4 заохочення правами начальника колонії. До праці ставиться сумлінно.

Яке рішення може ухвалити суд? Що є підставами умовно-дострокового звільнення від відбування покарання? У чому полягає умовність цього виду звільнення? Які його правові наслідки?

7. О. засуджено за ч. 2 ст. 185, ч. 1 ст. 194 КК до 3 років позбавлення волі. Відбуваючи покарання, він режиму відбування покарання не допускав, заохочень не мав. До праці не залучався за станом здоров'я. Брав активну участь у роботі

самодіяльної організації засуджених. У скоєному кається, майнові збитки у сумі 1254 грн. не відшкодував.

Після відбуття О. 1 року, 10 місяців, 20 днів адміністрація колонії направила клопотання про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання щодо О., у зв'язку із тим, що він своєю сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення.

Яке рішення може ухвалити суд? Що є підставами умовно-дострокового звільнення від відбування покарання? У чому полягає умовність цього виду звільнення? Які його правові наслідки?

8. П. засуджений за ч. 3 ст. 212 КК до восьми років позбавлення волі з конфіскацією половини належного йому майна та позбавленням права займати посади, пов'язані з матеріальною відповідальністю, на два роки. Він особисто та його дружина неодноразово зверталися про заміну невідбутої ним частини покарання більш м'яким.

За яких умов клопотання може бути задоволене? Визначте підстави і порядок заміни невідбутої частини покарання більш м'яким щодо П.

9. В. було засуджено із застосуванням ст. 69 за ч. 1 ст. 286 КК до двох років позбавлення волі з позбавленням права керувати транспортним засобом на строк два роки. Після фактичного відбуття ним восьми місяців покарання, його законний представник порушив перед адміністрацією ВТУ питання про можливість заміни йому невідбутої частини покарання більш м'яким, а також про його звільнення від додаткового покарання. Однак, він отримав відповідь, що, у зв'язку із тим, що до В. застосовано ст. 69, він не має права на заміну невідбутої частини покарання більш м'яким.

Чи може бути клопотання задоволене? Якщо так, визначте підстави і порядок заміни невідбутої частини покарання більш м'яким щодо В. Якими є правові наслідки цього виду звільнення від відбування покарання?

Тема 4.4: Судимість, її погашення та зняття Питання до семінару:

1. Поняття судимості, її значення та місце в механізмі кримінальної відповідальності.
2. Кримінально-правові та загальноправові наслідки судимості.
3. Погашення судимості.
4. Зняття судимості.

Ключові слова:

Література:

1. Голіна В. Судимість як соціально-правове явище: сутність, призначення, наслідки // Вісник Академії правових наук України. – 2005. – №2 (41). – С. 173-182.
2. Голіна В.В. Судимість: Монографія. – Х.: „Харків юридичний”, 2006.
3. Кириш Б. Виникнення судимості // Вісник Львівського національного університету ім. Івана Франка. – Серія юридична. – 2001. – Вип. 36. – С. 444-453.

4. Кириць Б. Припинення судимості // Вісник Львівського національного університету ім. Івана Франка. Серія юридична. – 1999. – Вип. 34. – С. 178-183.
5. Паневін В. Застосування законодавства про погашення і зняття судимості // Вісник Верховного Суду України. – 2004. – № 6.
6. Про практику застосування судами України законодавства про погашення і зняття судимості: Постанова Пленуму Верховного Суду України №16 від 26.10.2003 року.
7. Стрюк М.В. Коментар до статті 88 "Правові наслідки судимості" розділу XIII "Судимість" // Законодавство України. Науково-практичні коментарі. – 2004. – № 10. – С.43-59.

Тема 4.5: Особливості кримінально-правової відповідальності неповнолітніх.

Питання до семінару:

1. Обґрунтування особливостей кримінальної відповідальності неповнолітніх.
 2. Особливості звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності. Види примусових заходів виховного характеру.
 3. Види покарань, які застосовуються до неповнолітніх, особливості їх призначення.
 4. Особливості звільнення неповнолітніх від покарання та від відбування покарання.
 5. Особливості погашення та зняття судимості щодо осіб, які вчинили кримінальне правопорушення у віці до 18-ти років.
- Ключові слова:* Неповнолітній. Примусові заходи виховного характеру. Види покарань, які застосовуються до неповнолітніх. Штраф. Громадські та виправні роботи. Арешт. Позбавлення волі на певний строк. Призначення покарання неповнолітньому. Звільнення неповнолітнього від відбування покарання з випробуванням. Умовно-дострокове звільнення неповнолітнього від відбування покарання. Погашення та зняття судимості.

Тема 4.6. Інші заходи кримінально-правового характеру.

Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство

Ключові слова: Примусові заходи медичного характеру. Мета цих заходів. Підстави їх застосування. Особи, до яких застосовуються примусові заходи медичного характеру. Види примусових заходів медичного характеру. Продовження, зміна та припинення застосування примусових заходів медичного характеру. Зарахування часу застосування примусових заходів медичного характеру в строк покарання. Примусове лікування. Мета та підстави застосування примусового лікування. Особи, до яких застосовується примусове лікування. Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство.

Питання до семінару:

1. Поняття та види примусових заходів медичного характеру.
2. Підстави та мета примусових заходів медичного характеру.
3. Примусове лікування та його відмінність від примусових заходів медичного характеру.
4. Поняття, підстави та види заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб.
5. Спеціальна конфіскація в кримінальному праві України.
6. Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство.

Ключові слова: заходи кримінально-правового характеру; примусові заходи медичного характеру; амбулаторна психіатрична допомога; госпіталізація до психіатричного закладу; припинення застосування примусових заходів медичного характеру; примусове лікування; спеціальна конфіскація; заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб; підстави їх застосування; класифікація заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб; конфіскація майна юридичної особи; ліквідація юридичної особи.

ІІІ. ПЕРЕЛІК КОНТРОЛЬНИХ ЗАПИТАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ ІЗ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

1. Поняття, функції й система кримінального права України.
2. Принципи кримінального права України.
3. Наука кримінального права.
4. Поняття й ознаки закону України про кримінальну відповідальність.
5. Структура закону України про кримінальну відповідальність.
6. Тлумачення закону про кримінальну відповідальність. Види тлумачення.
7. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі.
8. Принципи чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі: територіальний, громадянства.
9. Принципи чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі: універсальний, реальний.
10. Поняття кримінального правопорушення та його визначення (формальне, матеріальне, формально-матеріальне).
11. Ознаки кримінального правопорушення.
12. Класифікація кримінальних правопорушень та її значення.
13. Поняття кримінальної відповідальності та її підстави.
14. Початок та припинення кримінальної відповідальності.
15. Форми реалізації кримінальної відповідальності.
16. Поняття і значення складу кримінального правопорушення.
17. Елементи та ознаки складу кримінального правопорушення. Обов'язкові та факультативні ознаки складу кримінального правопорушення.
18. Види складів кримінальних правопорушень.
19. Поняття та значення об'єкта кримінального правопорушення.
20. Види (класифікація) об'єктів кримінальних правопорушень.
21. Предмет кримінального правопорушення та його кримінально-правове значення.
22. Поняття і значення об'єктивної сторони кримінального правопорушення.
23. Суспільно небезпечне діяння (дія або бездіяльність), його ознаки.
24. Умови кримінальної відповідальності за кримінально протиправну бездіяльність.
25. Суспільно небезпечні наслідки: поняття, види, кримінально-правове значення.
26. Причинний зв'язок у кримінальному праві та його значення. Види причинного зв'язку.
27. Факультативні ознаки об'єктивної сторони кримінального правопорушення.
28. Поняття суб'єкта кримінального правопорушення та його види.
29. Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність.
30. Поняття неосудності та її критерії.
31. Наслідки визнання особи неосудною.
32. Обмежена осудність.
33. Поняття і значення суб'єктивної сторони кримінального правопорушення.
34. Поняття і значення вини.

35. Форми вини, їх значення.
36. Прямий умисел та його інтелектуальний і вольовий моменти.
37. Непрямий умисел та його інтелектуальний і вольовий моменти.
38. Спеціальні види умислу.
39. Відмежування прямого умислу від непрямого.
40. Особливості умислу у кримінальних правопорушеннях з формальним складом.
41. Кримінально протиправна самовпевненість, її інтелектуальний та вольовий моменти. Відмежування самовпевненості від непрямого умислу.
42. Кримінально протиправна недбалість, її інтелектуальний і вольовий моменти.
43. “Випадок” (казус) як невинне заподіяння суспільно небезпечних наслідків. Його відмінність від кримінально протиправної недбалості.
44. Змішана форма вини, її значення.
45. Факультативні ознаки суб’єктивної сторони кримінального правопорушення.
46. Помилка та її кримінально-правове значення. Види помилки.
47. Поняття і види стадій вчинення умисного кримінального правопорушення.
48. Поняття закінченого кримінального правопорушення. Момент закінчення кримінального правопорушення з матеріальним, формальним та усіченим складом.
49. Готування до кримінального правопорушення. Його поняття, ознаки та види.
50. Замах на кримінальне правопорушення. Поняття, об’єктивні та суб’єктивні ознаки
51. Види замаху на кримінальне правопорушення.
52. Відмежування замаху на кримінальне правопорушення від закінченого кримінального правопорушення та від готування до кримінального правопорушення.
53. Добровільна відмова від вчинення кримінального правопорушення: поняття, ознаки, правові наслідки. Її відмінність від дійового каяття.
54. Поняття, ознаки та значення співучасті у кримінальному правопорушенні.
55. Види співучасників у кримінальному правопорушенні та критерії їх визначення у кримінальному праві України.
56. Виконавець (співвиконавець) кримінального правопорушення.
57. Організатор кримінального правопорушення.
58. Підбурювач до кримінального правопорушення.
59. Пособник у кримінальному правопорушенні. Відмінність пособництва від підбурювання.
60. Форми співучасті у кримінальному правопорушенні.
61. Вчинення кримінального правопорушення групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою або злочинною організацією.
62. Особливості добровільної відмови співучасників.
63. Експес виконавця кримінального правопорушення як спеціальне питання кримінальної відповідальності при співучасті в кримінальному правопорушенні. Види експесу.

64. Провокація кримінального правопорушення як спеціальне питання кримінальної відповідальності при співучасті в кримінальному правопорушенні. Співучасть у кримінальних правопорушеннях із спеціальним суб'єктом як спеціальне питання кримінальної відповідальності при співучасті в кримінальному правопорушенні.
65. Причетність до кримінального правопорушення.
66. Кримінальна відповідальність співучасників. Кримінальна відповідальність організаторів та учасників організованої групи чи злочинної організації.
67. Поняття множинності кримінальних правопорушень та її кримінально-правова характеристика.
68. Одиначне кримінальне правопорушення як складовий елемент множинності кримінальних правопорушень. Його види.
69. Повторність кримінальних правопорушень, її ознаки.
70. Види повторності кримінальних правопорушень.
71. Поняття сукупності кримінальних правопорушень та її ознаки.
72. Види сукупності кримінальних правопорушень.
73. Рецидив кримінальних правопорушень, його види та значення.
74. Поняття, значення та класифікація обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.
75. Необхідна оборона, її підстави та ознаки.
76. Перевищення меж необхідної оборони.
77. Уявна оборона. Відповідальність при уявній обороні.
78. Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння.
79. Поняття, підстави та ознаки крайньої необхідності.
80. Відмінність крайньої необхідності від необхідної оборони.
81. Фізичний або психічний примус як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння.
82. Виконання наказу або розпорядження як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння.
83. Діяння, пов'язане з ризиком (виправданий ризик) як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння.
84. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння.
85. Поняття звільнення від кримінальної відповідальності, його значення та класифікація його видів.
86. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям.
87. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим.
88. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки.
89. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки.
90. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

91. Поняття та ознаки покарання.
92. Мета покарання.
93. Поняття, ознаки і значення системи покарань.
94. Класифікація покарань.
95. Штраф як вид покарання.
96. Громадські роботи як вид покарання.
97. Виправні роботи як вид покарання.
98. Конфіскація майна: поняття, зміст, її види.
99. Арешт як вид покарання.
100. Обмеження волі як вид покарання.
101. Позбавлення волі на певний строк як вид покарання.
102. Довічне позбавлення волі як вид покарання.
103. Загальні засади призначення покарання.
104. Обставини, які пом'якшують покарання.
105. Обставини, які обтяжують покарання.
106. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом
107. Призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання
108. Призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень.
109. Призначення покарання за сукупністю вироків.
110. Призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення та за кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті.
111. Поняття звільнення від покарання та його відбування. Класифікація його видів.
112. Звільнення від відбування покарання з випробуванням.
113. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.
114. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким.
115. Поняття судимості та її правові наслідки.
116. Погашення та зняття судимості.
117. Примусові заходи медичного характеру, їх види.
118. Особливості призначення покарання неповнолітнім.
119. Особливості звільнення від покарання та його відбування неповнолітніх.
120. Особливості звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх
121. Примусові заходи медичного характеру, їх юридична природа і види.
122. Спеціальна конфіскація в кримінальному праві.
123. Амністія та помилування у кримінальному праві.
124. Поняття та ознаки заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб.
125. Види заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.
126. Підстава застосування щодо юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру та звільнення від них.
127. Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство.

ЛІТЕРАТУРА

Основні нормативні акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
(Дата звернення 01.08.2023 р.).

- закони:

1. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 р. № 2341-III.
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. (Дата звернення 01.08.2023 р.).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон від 3.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (Дата звернення 01.08.2023 р.).

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (Дата звернення 01.08.2023 р.).

4. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/print1511514732405635> (Дата звернення 01.08.2023 р.).

підзаконні акти:

1. Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру: Постанова ПВСУ від 15.05.2002 р. № 2 // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895_014 (Дата звернення 01.08.2023 р.).

2. Про практику призначення судами кримінального покарання: Постанова ПВСУ від 24.10.2003 р. №7 // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225_016 (Дата звернення 01.08.2023 р.).

3. Про практику застосування судами України законодавства про погашення і зняття судимості: Постанова ПВСУ від 26.12.2003 р. №16 // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/335_075 (Дата звернення 01.08.2023 р.).

4. Про практику призначення військовослужбовцям покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні: Постанова ПВСУ від 28.12.1996 р. №15 (Із змінами, внесеними згідно з Постановою ПВСУ №17 26.12.2003 р.) // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/956_009 (Дата звернення 01.08.2023 р.).

5. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх: Постанова ПВСУ від 16.04.2004 р. №5. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/978_012 (Дата звернення 01.08.2023 р.).

6. Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування: Постанова ПВСУ від 16.04.2004 р. №5 // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/456_011 (Дата звернення 01.08.2023 р.).

7. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: Постанова ПВСУ від 23.12.2005 р.

№13 // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/934_011 (Дата звернення 01.08.2023 р.).

8. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності: Постанова ПБСУ від 23.12.2005 р. № 12 // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/923_034 (Дата звернення 01.08.2023 р.).

9. Про внесення змін та доповнень до постанови Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 року № 7 „Про практику призначення судами кримінального покарання: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 р. № 8 // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/235_012 (Дата звернення 01.08.2023 р.).

10. Про внесення доповнення до постанови Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 року № 7 „Про практику призначення судами кримінального покарання: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 11 // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/678_045 (Дата звернення 01.08.2023 р.).

11. Про звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 4, частин першої та четвертої статті 5, частини третьої статті 74 Кримінального кодексу України, статті 73 Закону України “Про Конституційний Суд України: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 року № 4 // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/235_013 (Дата звернення 01.08.2023 р.).

12. Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив кримінальних правопорушень та їх правові наслідки: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 року № 7 // База даних «Законодавство України» URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/235_013 (Дата звернення 01.08.2023 р.).

Підручники:

1. Берзін П. С. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник : у 3-х т. – Т. 1. Загальні засади / П.С. Берзін. 2-ге вид., виправл. та доповн. Київ, ВД «Дакор», 2019. 562 с

2. Дудоров О. О. Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. К.: Ваїте, 2019. 228 с.

3. Сухонос, В.В. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / В.В. Сухонос, Р.М. Білоконь, В.В. Сухонос (мол.) / за заг. ред. доктора юрид. наук, проф. В.В. Сухоноса. Суми : ПФ "Видавництво "Університетська книга", 2020. 672 с.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Кваліфікація злочинів проти правосуддя. Курс лекцій [Текст] : навч. посіб. / Н. Ю. Карпова. - Київ : Юрінком Інтер, 2019. 179 с.

2. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи [Текст] : навч. посіб. / І. О. Зінченко, О. О. Володіна ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України М. І. Панова ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2019. 246 с.

3. Кваліфікація та основи методики розслідування домашнього насильства [Текст] : навч. посіб. / [І. В. Гловюк та ін. ; за ред. І. В. Гловюк, Н. Р. Лащук, С. В. Романцової] ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 403 с.

4. Кримінальне право України. Загальна частина : посіб. для підгот. до заліків та іспитів / В. І. Тютюгін, О. Д. Комаров, М. А. Рубашенко ; відп. ред. В. І. Тютюгін. – 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2019. 224 с

5. Кримінальні правопорушення проти інтересів держави та суспільства: кваліфікація, криміналістична тактика та методика розслідування [Текст] : практикум / С. В. Головкін, О. В. Одинцова ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Є. О. Письменського ; Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. Сєверодонецьк : ЛДУВС, 2021. 149 с.

6. Кримінальні проступки: науково-практичний коментар статей Кримінального кодексу України / М.І. Хавронюк. Київ : ВД «Дакор», 2020. 266 с.

7. Кримінально-правова характеристика злочинів проти власності: навч. посібник у схемах / О. З. Мармура, О. Ф. Пасека, В. Ф. Примаченко, Т. Р. Сабанюк. Львів, 2019. 44 с.

8. Науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання корупції» / Н.О. Армаш, Т.О. Коломoeць, Д.В. Приймаченко, В.В. Шаблистий та ін.; за заг. ред. Т.О. Коломoeць, В.К. Колпакова. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 588 с.

9. Топчій В. В. Кримінальне право України. Загальна частина. Навчальний посібник у схемах. / В. В. Топчій, Г. В. Дідківська, Т. О. Мудряк ; Держ. фіскальна служба України, Ун-т ДФС України, Союз юристів України ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права». Вінниця «ТВОРИ», 2019. 344 с.

Монографії та інші наукові видання:

1. Андрієшин В. В. Ознаки суб'єктивної сторони складів злочинів, пов'язаних з використанням службових повноважень. концепція "квазікорупційного злочину". *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 1. С. 221-227.

2. Аракелян Р. Ф. Деякі аспекти кримінально-правової кваліфікації корупційних злочинів. *Ірпінський юридичний часопис*. 2020. Вип. 3. С. 122-130.

3. Ахмедов В. А. Проблеми боротьби зі злочинами проти правосуддя, які вчиняються спеціальними суб'єктами (співробітниками правоохоронних органів). *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2020. Вип. 88. С. 157-166.

4. Ахмедов В. А. Система санкцій за злочини проти правосуддя в Україні та Азербайджанській республіці. *Правова держава*. 2020. № 40. С. 43-51.

5. Бабій А. Ю. Проблеми визначення екстремістських мотивів та цілей вчинення злочину. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2020. Вип. 88. С. 190-201.

6. Батиргарєєва В. С. Питання боротьби з рецидивною злочинністю у матеріалах Конгресів ООН щодо запобігання злочинності та поводження з правопорушниками. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2020. Вип. 39. С. 23-31.
7. Баулін Ю. В., Тацій В. Я. Завдання вітчизняної кримінально-правової науки в умовах реформування кримінального законодавства України. *Право України*. 2020. № 2. С. 17-30.
8. Бєдовська О. Ю. Щодо змісту корисливого мотиву при вчиненні злочинів проти власності. *Молодий вчений*. 2020. № 4(1). С. 51-54.
9. Беліков К. А., Приходько А.А. Окремі питання детермінації вуличних крадіжок у сільській місцевості. *Наше право*. 2019. № 4. С. 72-78.
10. Білик Т. В. Способи вбивств заручника або викраденої людини. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2020. № 4. С. 253-261.
11. Бобошко О. М. Кваліфікація корупційних правопорушень, вчинених у співучасті [Електронний ресурс] *Держава та регіони. Серія : Право*. 2022. № 1. С. 59-66. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drp_2022_1_12
12. Борисов В. І. Склад злочину та місце потерпілого в його структурі. *Право України*. 2020. № 2. С. 138-150.
13. Бурма І. Г., Пузанов О. М. Щодо проблематики виконання покарання у виді штрафу. *Журнал східноєвропейського права*. 2021. № 87. С. 58-63.
14. Вороний О. О. Правові засади протидії корупції та організованих злочинності й місце серед них адміністративно-правового регулювання. *Право і Безпека*. 2020. № 2. С. 58-63.
15. Глушаченко В. В. Кваліфікація втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність: окремі аспекти [Електронний ресурс]. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2022. Вип. 39. С. 19-20. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sochumj_2022_39_8
16. Гордієнко В. Об'єктивна сторона злочину, передбаченого статтею 366-1 КК України "Декларування недостовірної інформації". *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2020. Вип. 70. С. 210-217.
17. Григорова Є. Взаємодія з громадськими організаціями та змі під час розслідування злочинів проти виборчих прав. *Evropský politický a právní diskurz*. 2020. Sv. 7, Vyd. 3. С. 227-233.
18. Гритенко О.А. Challenges and prospects for the development of legal systems in Ukraine and EU countries: comparative analysis. Деякі теоретичні та законодавчі проблеми визначення правової природи та сутнісних кримінально-правових ознак інституту «примирення»: Collective monograph. Riga : Izdevniecība "Baltija Publishing", 2019. Volume 1. 316 р..[д.ю.н., професор Меркулова В.О., к.ю.н., доцент Гритенко О.А.; колектив авторів].С. 219-237.
19. Гритенко О.А. Аналіз кримінальних проступків в системі злочинів проти власності в діючому кримінальному кодексі України: законодавчі очікування. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Випуск 1. Том 2. С. 123-128
20. Гритенко О.А. Звільнення від кримінальної відповідальності : кримінально-процесуальні та кримінально-правові аспекти.: монографія /В.О. Меркулова, О.А. Гритенко, О.А. Марченко: за заг.ред. В.О.Меркулової. Одеса: ОДУВС, 2019. 457 с.

21. Гритенко О.А. Співвідношення умовно-дострокового звільнення та заміни покарання на інше більш м'яке: проблеми та тенденції удосконалення законодавства/ *European Reforms Bulletin*. №1. 2020. С. 27-32.
22. Грібов М. Л., Венедіктов А. А., Венедіктова Ю. Є. Кримінальна процесуальна протидія незаконному заволодінню транспортними засобами. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 60. С. 12-21.
23. Гузела М. В., Грицак З. М. Кримінально-правова характеристика юридичного складу умисного вбивства, передбаченого ч. 1 ст. 115 КК України. *Журнал східноєвропейського права*. 2021. № 87. С. 17-23.
24. Джежик О. В. Теоретичні аспекти віктимології: сексуальна агресія та сексуальне насильство. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2020. № 2. С. 193-204.
25. Добкіна К.Р., Мартинюк Ю.О. Досвід України та країн ЄС щодо правового регулювання боротьби із торгівлею людьми або іншими незаконними угодами щодо передачі людини. *Dictum factum*. 2019. № 2. С. 118-123.
26. Дудоров О. О. Питання кваліфікації шахрайства у працях П. С. Матишевського і сучасній судовій практиці. *Юридична Україна*. 2019. № 11. С. 63-67.
27. Дудоров О. О. Проблеми кваліфікації зловживання впливом у судовій практиці. *Юридична Україна*. 2019. № 5. С. 24-35.
28. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Порушення обмежень щодо одержання подарунків: проблеми кваліфікації та вдосконалення законодавства. *Правничий часопис Донецького університету*. 2019. № 1. С. 12-21.
29. Дядічко В. І. Деякі особливості кримінально-правової регламентації відповідальності за сексуальне насильство над дітьми в окремих державах Європи. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 4. С. 329-335
30. Ємець О. М., Грібов М. Л., Руснак Д. І. Роль і місце міжнародно-правових актів ООН у становленні правового забезпечення протидії торгівлі людьми. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 3. С. 145-150.
31. Жерж Н. А. Міжнародні нормативно-правові засади боротьби з торгівлею людьми. *Ірпінський юридичний часопис. Серія : Право*. 2019. Вип. 1. С. 141-150.
32. [Камінський П. В.](#) Кваліфікація примушування до шлюбу: теоретичні та практичні аспекти [Електронний ресурс]. *Держава та регіони. Серія : Право*. 2022. № 2. С. 58-64. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drp_2022_2_11
33. [Карпенко М.І](#) Кваліфікація військових правопорушень за законодавством України [Текст] : монографія / М. І. Карпенко ; Нац. акад. упр. Київ : Нац. акад. упр., 2020. 309 с.
34. [Клименко К. О.](#) Кваліфікація міжнародно-правового режиму території Криму після його захоплення Росією [Електронний ресурс]. *ScienceRise. Juridical Science*. 2022. № 2. С. 23-28. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/srjusc_2022_2_6

35. Коваленко А. В. Криміналістична класифікація злочинів проти журналістів. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2020. Вип. 1. С. 249-258.
36. Коваленко Н.В. Деякі аспекти застосування пенітенціарної пробації до осіб, які вчинили злочини повторно. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 63. С. 254-258.
37. Коваль Д. О. Критерії ідентифікації національних, етнічних, расових та релігійних груп під час кваліфікації злочину геноциду. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2020. Т. 6. С. 38-45.
38. Ковальов С. С. Кримінальні правопорушення на ґрунті ненависті як об'єкт кримінологічного аналізу [Електронний ресурс]. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2022. № 2. С. 173-182. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkauk_2022_2_16
39. Козич І. В. Становлення інформаційно-комунікаційної функції кримінально-правової політики. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2019. Вип. 51. С. 127-136.
40. Колодін Д. О. Степаненко О. В. Кваліфікація кримінальних правопорушень при конкуренції кримінально - правових норм [Електронний ресурс]. *Право і суспільство*. 2022. № 2. С. 222-227. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2022_2_35
41. Кондратов В. Г. Об'єкт злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 1. С. 145–150.
42. Конопельський В. Я., Плужник О. І., Резніченко Г. С. Основи кримінального права : навчальний посібник. Одеса : ОДУВС, 2021. 302 с.
43. Корнякевич-Танасійчук Ю.В. Кримінально-правова політика України: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2019. 336 с.
44. Коротюк О. В. Повторність як кваліфікуюча ознака злочинів, що посягають на об'єкти права інтелектуальної власності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 2. С. 158-162.
45. Коруц У. З. Поняття підбурювання до агресивної війни як складника пропаганди в міжнародному кримінальному праві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2020. Вип. 60. С. 211-214.
46. Куліков О. П. Відповідальність за корупційні кримінальні правопорушення: міжнародно-правовий аспект [Електронний ресурс]. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2022. № 3. С. 175-179. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2022_3_26
47. Кучанська Л. С. Предмет злочину, передбаченого статтею 298 КК України: проблеми визначення. *Правова держава*. 2020. № 38. С. 125-129.
48. Ландіна А. В., Лисенко О. М. Міжнародні стандарти призначення покарання спеціальному суб'єкту злочину. *Правова держава*. 2020. Вип. 31. С. 380-388.

49. Лаптин Ю. П. О приближенном вычислении коэффициентов точных штрафных функций. *Математичне та комп'ютерне моделювання. Серія : Фізико-математичні науки*. 2019. Вип. 19. С. 54-60.
50. Лащук О. В. Типові слідчі ситуації під час збуту наркотичних засобів та психотропних речовин із використанням інтернет-мережі. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2020. Вип. 3. С. 267-278.
51. Лемеха Р. І. Медичний працівник як спеціальний суб'єкт корупційного злочину. *Медичне право*. 2019. № 2. С. 47-56.
52. Лисько Т.Д. Окремі правові орієнтири щодо застосування закону про кримінальну відповідальність за вчинення крадіжки (ст. 185 КК України): аналіз судової практики. *Вісник Академії адвокатури України*. 2019. Т. 16, № 2. С. 50-58.
53. Літвінова І. Ф., Лисько Т. Д. Застосування заходів кримінально-правового впливу до осіб, що вчинили незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів (ст. 307 КК України). *Журнал східноєвропейського права*. 2020. № 76. С. 69-75.
54. Лук'янова Г., Серкевич І. Принципи міжнародного кримінального права. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Юридичні науки*. 2020. Т. 7, № 1. С. 197-203.
55. Марисюк К. Б. До питання про поняття "організована злочинність". *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки*. 2019. Вип. 23. С. 98-102.
56. Марисюк К. Б. Питання потерпілого у складі злочину, передбаченого ст.164 КК України. *Наше право*. 2019. № 4. С. 108-111.
57. Мельнікова О. О., Форос Г. В. Особливості використання інформаційно-аналітичного забезпечення оперативного пошуку ознак злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми. *Правова держава*. 2021. № 42. С. 189-196.
58. Миргород В. О., Володіна О. О. Бандитизм (ст. 257 КК України), розбій (ст. 187 КК України), вимагання (ст. 189 КК України) і проблеми співвідношення цих складів злочинів. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 5 (2). С. 13-17.
59. Мицька О. І. Становлення міжнародно-правової основи застосування покарання у виді штрафу до неповнолітніх. *Право.ua*. 2019. № 3. С. 136-141.
60. Мусиченко О. М. Кримінальна відповідальність за вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини: порівняльно-правовий аспект. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія : Юридичні науки*. 2019. Т. 30(69), № 4. С. 181-186.
61. Назимко Є. С., Демчишин Д. А. Соціальна обумовленість кримінально-правової заборони хуліганських дій. *Правовий часопис Донбасу*. 2021. № 2. С. 74–87.
62. Олефір Л. І., Дем'яненко Ю. О. Проблемні питання законодавства України стосовно кримінальної відповідальності за ухилення від відбування покарання у виді громадських. *Кримінально-виконавча система: Вчора. Сьогодні. Завтра*. 2020. № 1. С. 23-32.

63. Олійничук Р. П. Відмінності між груповим порушенням громадського порядку та порушенням порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. Вип. 1. С. 136-139.
64. Орлеан А. М. Кримінально-правова кваліфікація торгівлі людьми: науково-практичний коментар до ст. 149 КК України. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 64. С. 28-40.
65. Панасенко Е. А. Проблема девіантної та делінквентної поведінки у неповнолітніх правопорушників: психолого-педагогічний аналіз. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2020. Вип. 1. С. 304-314.
66. Панасюк О. Відповідальність у сфері захисту тварин від жорстокого поводження: історичний контекст та сучасність. *Альманах права*. 2020. Вип. 11. С. 350-354.
67. Пересада О. М. Відмежування умисного вбивства від самогубства та нещасного випадку: теоретико-методологічні підходи. *Правовий часопис Донбасу*. 2021. № 2. С. 88–95.
68. Позняк Ю. В. Аналіз практики призначення покарання за розбій (ч. 1 ст. 187 Кримінального кодексу України). *Університетські наукові записки*. 2020. № 1. С. 184-195.
69. Пономаренко В. В. Закономірності становлення та розвитку вітчизняного кримінального законодавства щодо відповідальності за хуліганство. *Держава і право. Серія : Юридичні науки*. 2019. Вип. 83. С. 281-291.
70. Пономаренко О. А. Особливості кримінально-правової охорони державної таємниці за законодавством США. *Інформація і право*. 2021. № 2. С. 123-128
71. Попов Г. В. Напрями посилення ефективності протидії сексуальній експлуатації та сексуальному насильству стосовно дітей із використанням електронних засобів комунікації. *Слово Національної школи суддів України*. 2019. № 2. С. 47-57.
72. Попов К. Л. Кваліфікація кримінальних правопорушень учасників збройного конфлікту на Сході України [Електронний ресурс]. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 4. С. 247-255. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2021_4_40
73. Почанська О. С. Особливості використання міжнародно-правових стандартів у сфері забезпечення прав осіб, засуджених до позбавлення волі в Україні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2020. № 4. С. 158-169.
74. Проценко М. В., Гавловська А. О., Сімонцева Л. О. Об'єктивна сторона злочинних проявів саботажу: порівняльно-правовий аналіз. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. Вип. 2. С. 154-159.
75. Рудик М. Характеристика осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення проти безпеки дорожнього руху та експлуатації автомобільного транспорту [Електронний ресурс]. *Юридичний вісник*. 2022. № 6. С. 95-103. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urid_2022_6_14

76. Самойленко О. А., Тітуніна К. В. Інтернет-шахрайства: технології вчинення, шляхи протидії та запобігання. *ScienceRise. Juridical Science*. 2021. № 2. С. 65-70.
77. Светлічний І. В. Деякі актуальні питання кримінально-правової охорони прав неповнолітніх у кримінальному процесі, імплементації принципів відновного правосуддя щодо дітей та молодих людей. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2020. Вип. 88. С. 212-224.
78. Севрук В. Г. Теоретичні засади взаємодії правоохоронних органів під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі. *ScienceRise. Juridical Science*. 2021. № 2. С. 39-47.
79. Скок О. С., Шевченко Т. В. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх за Кримінальним Кодексом України та Республіки Казахстан. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 4. С. 231-237.
80. Стрельцов Є.Л., Мирошніченко Н. А. Підстава кримінальної відповідальності потребує законодавчого закріплення. *Право України*. 2020. № 2. С. 151-163.
81. Стрільців О. М. Характеристика вчинених порушень встановлених правил обігу наркотичних засобів, психоторопних речовин, їх аналогів або прекурсорів. *Слово Національної школи суддів України*. 2019. № 1. С. 131-140.
82. Трошин Р. В. Кримінально-правова характеристика та запобігання контрабанді наркотичних засобів. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 70. С. 399-403. -
83. Тютюгін В.І. Науковий внесок академіка В. Я. Тація у вирішення проблем кваліфікації умисного вбивства за обтяжуючих обставин. *Проблеми законності*. 2020. Вип. Спец. вип. С. 159-170.
84. Усаткін Д. Г. Організаційно-тактичне забезпечення проведення допиту підозрюваного при розслідуванні групового порушення громадського порядку. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 4. С. 352-356.
85. Фріс П. Л. Кримінально-правова ідеологія і кримінально-правова політика. *Право України*. 2020. № 2. С. 52-66.
86. Хавронюк М. І. Проступок, його сутність і порядок досудового розслідування та судового розгляду: новітні середньоазійські підходи, порівнюючи з уже відомими. *Право України*. 2020. № 2. С. 119-137.
87. Хмелевська Н. В., Гарматюк В. О. Міжнародні стандарти забезпечення здійснення правосуддя в кримінальних провадженнях щодо корупційних злочинів. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2020. Вип. 3. С. 150-159.
88. Хряпінський П. В. Щодо родового та безпосереднього об'єктів ненасильницьких злочинів проти статевої недоторканості неповнолітньої особи. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 4. С. 205-212.

89. Чорний Р. Л. Проблемні питання мети і мотивів у складах злочинів проти основ національної безпеки України. *Вісник кримінального судочинства*. 2019. № 4. С. 89-103.

90. Шепітько М. В. Тенденції розвитку кримінального законодавства України (на прикладі злочинів проти правосуддя). *Вісник Національної академії правових наук України*. 2020. Т. 27, № 2. С. 174-189.

91. [Щербак С. В.](#), Мирославський С. В. Кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством: питання теорії та практики. *Держава та регіони. Серія : Право*. 2021. № 1. С. 144-149. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drp_2021_1_25

92. [Щирська В. С.](#) Кваліфікація вимагання за сукупністю кримінальних правопорушень [Електронний ресурс]. *Право і суспільство*. 2022. № 1. С. 189-194. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2022_1_29

Інтернет-ресурси:

1. www.rada.gov.ua (офіційний сайт Верховної Ради України).
2. www.mvs.gov.ua (офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України).
3. www.scourt.gov.ua (офіційний сайт Верховного Суду України).
4. www.reyestr.court.gov.ua (електронна база даних Єдиного державного реєстру судових рішень).
5. www.nbuv.gov.ua (офіційний сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського).
6. Єдиний державний реєстр судових рішень. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua>.
7. Статистичні дані розгляду кримінальних справ в судах України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://court.gov.ua>.

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Житний Олександр Олександрович
Васильєв Андрій Анатолійович
Рибалко Гліб Сергійович
Бондаренко Олексій Олексійович
Терещук Сергій Сергійович

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО (ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА)

Матеріали для проведення семінарських і практичних занять

В авторській редакції

Підписано до розміщення 18.06.2024. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 4,3. Обсяг 1,227 Мб. Зам. № 199/24.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009

Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна